

ZETELKLEVEN OF KORT GEBLEVEN?

EEN STUDIE NAAR DE ONTWIKKELING VAN DE LIDMAATSCHAPSDUUR VAN
PROVINCIALE STATENLEDEN IN GELDERLAND EN OVERIJSEL (2011-2023)

door

Floortje Dijkema

Radboud Universiteit Nijmegen

Faculteit der Managementwetenschappen

Bestuurskunde

Masterthesis

Augustus 2023

Onder begeleiding van dr. R. van Druenen

Voorwoord

Voor u ligt de masterthesis ‘Zetelkleven of kort gebleven? Een studie naar de ontwikkeling van de lidmaatschapsduur van Provinciale Statenleden in Gelderland en Overijssel (2011-2023)’. Deze thesis is geschreven in het kader van het afstuderen aan de masteropleiding Bestuurskunde aan de Radboud Universiteit te Nijmegen. Het vormt het einde van een leerzame periode bij zowel de Radboud Universiteit als de Rekenkamer Oost-Nederland, waarin ik veel kennis heb opgedaan over de werking van de Provinciale Staten en de ontwikkelingen die hier in de afgelopen jaren hebben plaatsgevonden.

Graag maak ik van dit voorwoord gebruik om enkele mensen te bedanken die mij hebben geholpen dit onderzoek te bewerkstelligen. Allereerst gaat mijn dank uit naar de Rekenkamer Oost-Nederland voor het bieden van de mogelijkheid om daar mijn afstudeeronderzoek uit te voeren. In het bijzonder wil ik daarbij Karen IJssels bedanken, van wie ik gedurende een halfjaar waardevolle begeleiding heb gehad. De wekelijkse gesprekken met haar hebben mij altijd goed op weg geholpen. Daarnaast wil ik ook mijn andere collega’s bij de Rekenkamer Oost-Nederland bedanken voor het geven van inhoudelijke feedback op mijn onderzoek, het bieden van een interessante inkijk in de andere lopende onderzoeksprojecten van de Rekenkamer Oost-Nederland, en de fijne gesprekken tussen het werken door. Uiteraard wil ik ook mijn thesisbegeleider, dr. Ruud van Druenen, bedanken. Zijn kritische blik, constructieve feedback en snelle reacties hebben mij gedurende het hele traject waardevolle ondersteuning geboden. Daarnaast bedank ik Mitchell Kortboyer en Jessica Eggenhuizen voor het helpen te versturen van de enquête naar de oud-Statenleden, en gaat mijn dank uit naar alle voormalige Statenleden die een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan dit onderzoek door de enquête in te vullen. Ten slotte, maar niet in de laatste plaats, bedank ik zowel Franske van Hooijdonk als Renée Wiggers. Hun ervaring als griffier van de Provinciale Staten hebben interessante inzichten geboden die een belangrijke toevoeging hebben geleverd aan dit onderzoek.

Ik wens u veel plezier met het lezen van dit onderzoek,

Floortje Dijkema

Nijmegen, augustus 2023

Abstract

In dit onderzoek is getracht een antwoord te formuleren op de onderzoeksvraag: *Hoe heeft de lidmaatschapsduur van Provinciale Statenleden in zowel Gelderland als Overijssel zich door de jaren heen ontwikkeld en welke factoren zijn hierop van invloed?* De periode tussen 2011 en 2023 is hierbij bestudeerd en de lidmaatschapsduur is op macro-, meso- en microniveau onderzocht. Zeven mogelijke factoren die van invloed zouden kunnen zijn op de lidmaatschapsduur zijn geïdentificeerd uit de literatuur: de omvang en professionalisering van het parlement, electorale volatiliteit, aanwezigheid van het vrijwillige genderquotum, gepercipieerde werkdruk, ervaring met ongewenste incidenten en ervaren beperkte individuele impact. Aan de hand van bestaande documenten en enquêtes met oud-Statenleden uit de periode 2015-2023 is een beschrijvende data-analyse uitgevoerd. Dit is aangevuld met bevindingen uit interviews met de griffiers van beide Provinciale Staten. De analyse toont aan dat de lidmaatschapsduur in beide Provinciale Staten geen duidelijke veranderingen heeft doorgemaakt, ondanks de stijging in het vertrek van Statenleden. Er is geen bewijs aangetoond voor het verband tussen parlementaire omvang, professionaliteit van het parlement, ervaring met ongewenste incidenten en de lidmaatschapsduur. Gedeeltelijke ondersteuning is gevonden voor de invloed van electorale volatiliteit en het vrijwillig genderquotum. Gepercipieerde werkdruk en ervaren beperkte individuele impact lijken de meest duidelijke negatieve invloed op de lidmaatschapsduur te hebben. In dit onderzoek wordt de behoefte benadrukt aan meer onderzoek naar de lidmaatschapsduur, naast het verloop, om de dynamiek binnen parlementen beter te begrijpen. Hiervoor zijn mogelijke suggesties voor toekomstig onderzoek gedaan.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	6
1.1 Aanleiding	6
1.2 Probleemstelling	7
1.3 Voorbeschouwing theoretisch kader	7
1.4 Voorbeschouwing methodologisch kader.....	8
1.5 Relevantie.....	9
1.5.1 Wetenschappelijke relevantie	9
1.5.2 Maatschappelijke relevantie	9
1.6 Leeswijzer.....	10
2. Theoretisch kader	11
2.1 Hoog en laag verloop.....	11
2.2 Het verloop en de lidmaatschapsduur.....	12
2.3 De drie onderzoeksniveaus.....	13
2.3.1 Factoren op macroniveau.....	14
2.3.2 Factoren op mesoniveau	16
2.3.3 Factoren op microniveau	19
2.3.4 Conceptueel model	22
3. Methodologisch kader	23
3.1 Casusselectie.....	23
3.2 Operationalisatie en dataverzameling.....	24
3.2.1 De afhankelijke variabele	24
3.2.2 De onafhankelijke variabelen	25
3.2.3 Aanvullende dataverzameling.....	29
3.3 Data-analyse	30
3.3.1 Analyse afhankelijke variabele.....	30
3.3.2 Analyse onafhankelijke variabelen.....	31
3.4 Betrouwbaarheid en validiteit.....	32
3.4.1 Betrouwbaarheid.....	32
3.4.2 Validiteit	32
4. Resultaten	34
4.1 Macroniveau	34

4.1.1 De jaarlijkse duur van het Statenlidmaatschap	34
4.1.2 De omvang van het parlement	36
4.1.3 De professionalisering van het parlement	36
4.2 Mesoniveau.....	39
4.2.1 De lidmaatschapsduur van politieke partijen.....	39
4.2.2 Electorale volatiliteit	40
4.2.3 Aanwezigheid vrijwillig genderquotum	43
4.3 Microniveau.....	45
4.3.1 De lidmaatschapsduur van individuele Statenleden	45
4.3.2 Gepercipieerde werkdruk.....	47
4.3.3 Ervaringen met ongewenste incidenten	48
4.3.4 Ervaren beperkte individuele impact	50
4.4 Aanvullende factoren.....	51
5. Conclusie.....	53
5.1 Antwoord op de hoofdvraag	53
5.2 Implicaties	55
5.2.1 Theoretische implicaties	55
5.2.2 Praktische implicaties	56
5.3 Reflectie.....	56
5.3.1 Theoretische reflectie.....	56
5.3.2 Methodologische reflectie	57
5.4 Toekomstig onderzoek	58
Referenties	60
Bijlagen	65
Bijlage A: Interviewgide.....	65
Bijlage B: Enquête.....	66
Bijlage C: Electorale volatiliteit	71
Bijlage D: Aanwezigheid vrijwillig genderquotum.....	72
Bijlage E: Enquêteresultaten.....	73

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

‘Wie wil er nog Statenlid worden? ‘Je moet een beetje gek zijn’’, zo luidde de kop van een artikel gepubliceerd in Trouw voorafgaand aan de Provinciale Statenverkiezingen in 2023 (Van Buuren, 2022). Diverse nieuwsberichten hebben in de afgelopen jaren de uitdagingen belicht waar Statenleden gedurende hun zittingstermijn mee te maken krijgen. Zo is de sfeer binnen de Provinciale Staten niet altijd wenselijk en worden Statenleden steeds vaker geconfronteerd met bedreigingen via sociale media (Van den Hoogen, 2023). Daarnaast toont onderzoek van het bestuurskundig adviesbureau Daadkracht aan dat in de afgelopen periode bijna negentig procent van de Statenleden ontevreden was over de vergoeding die zij ontvingen voor hun werkzaamheden (Daadkracht, 2020). Deze punten zouden mogelijk kunnen bijdragen aan de toename van het aantal Statenleden dat (voortijdig) hun zetel verlaat. Een aanzienlijk aantal bleek afgelopen zittingsperiode namelijk al na één zittingstermijn te willen stoppen, en tussen 2019 en 2023 zijn 130 van de 570 Statenleden voortijdig afgetreden (Harmsen, 2023; Van der Hulst et al., 2023).

Deze ontwikkelingen laten een zekere mate van discontinuïteit zien waar de Provinciale Staten in de afgelopen jaren mee te kampen lijken te hebben, met diverse gevolgen van dien. Zo blijven er minder Statenleden over met adequate kennis over dossiers en gaat er veel tijd verloren aan het inwerken van de opvolgers (Noordelijke Rekenkamer, 2022; Van den Hoogen, 2023). Dit kan als problematisch worden ervaren, met name omdat van veel onderwerpen waar de Provinciale Staten zich over buigen de complexiteit lijkt te zijn toegenomen (Koeman et al., 2020). Dit komt onder meer door de verwevenheid met Europese wet- en regelgeving en de landelijke vraagstukken waar Statenleden mee worden geconfronteerd, zoals de energietransitie, woningbouw en stikstofproblematiek. Een verhoogde uitstroom is hierdoor niet gewenst.

Hoewel er al uitvoerig is gekeken naar het verloop binnen de Provinciale Staten, is het eveneens van belang om een diepgaand inzicht te verwerven in de lidmaatschapsduur van Statenleden in het parlement. Deze benadering stelt ons namelijk in staat om een gedetailleerder beeld te schetsen van deze ontwikkeling, waarbij alle Statenleden in beschouwing worden genomen in plaats van enkel degenen die de Provinciale Staten hebben verlaten. Door elk Statenlid gedurende de onderzochte periode afzonderlijk te analyseren in het onderzoek, wordt een verhelderend inzicht geboden in de mate van het institutioneel geheugen en de ervaring binnen de Provinciale Staten. Dit zijn aspecten die van belang zijn om meer te kunnen stellen over de effectiviteit van het parlement. Aangezien het beperken van het onderzoek tot uitsluitend het verloop dus resulteert in een onvolledig beeld van de ontwikkelingen binnen de Provinciale

Staten, levert dit onderzoek een waardevolle toevoeging door de focus te leggen op de totale duur van het Statenlidmaatschap.

Er lijkt nog enige onduidelijkheid te bestaan omtrent de lidmaatschapsduur van verschillende Provinciale Staten, waaronder die van Gelderland en Overijssel. Hoewel er al eerder informatie aan het licht is gebracht over de uitstroom van Statenleden in beide provincies, ontbreekt grotendeels de informatie over de lidmaatschapsduur van Statenleden die gedurende recente zittingsperiodes een zetel hebben bekleed (Rekenkamer Oost-Nederland, 2022). Aangezien bij zowel Gelderland als Overijssel een toename in het aantal vertrokken Statenleden is waargenomen, is het van belang om deze ontwikkeling in de betreffende provincies verder te onderzoeken aan de hand van de lidmaatschapsduur. Daarnaast wordt middels dit onderzoek beoogd inzicht te verschaffen in de factoren die van invloed zijn op de lidmaatschapsduur. Het geeft ons een uitgebreider beeld van de mate van stabiliteit en continuïteit binnen de Gelderse en Overijsselse Provinciale Staten en kan van belang zijn voor toekomstige besluitvorming met betrekking tot de organisatie binnen het parlement.

1.2 Probleemstelling

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in de ontwikkeling van de lidmaatschapsduur van Provinciale Statenleden uit Gelderland en Overijssel tussen maart 2011 en maart 2023, evenals de factoren die van invloed zijn op deze duur. Aanvullend op de reeds belichte problematiek van een toename in het vertrek van Statenleden, wordt met dit onderzoek een gedetailleerd beeld geboden aan beide Provinciale Staten van de ontwikkelingen die zich in de afgelopen drie zittingsperiodes hebben voorgedaan. De centrale onderzoeksvraag luidt als volgt: *Hoe heeft de lidmaatschapsduur van Provinciale Statenleden in zowel Gelderland als Overijssel zich door de jaren heen ontwikkeld en welke factoren zijn hierop van invloed?* Om deze hoofdvraag te kunnen beantwoorden, zijn de volgende drie deelvragen geformuleerd:

1. Welke verklaringen kunnen worden gevonden in de literatuur voor de lidmaatschapsduur van politici in volksvertegenwoordigende organen?
2. Wat is de lidmaatschapsduur van Provinciale Statenleden in Gelderland en Overijssel in de periode vanaf 10 maart 2011 tot en met 28 maart 2023?
3. Welke factoren dragen bij aan de ontwikkeling van de lidmaatschapsduur in Gelderland en Overijssel tussen 10 maart 2011 en 28 maart 2023?

1.3 Voorbeschouwing theoretisch kader

Het theoretisch kader van deze studie is gebaseerd op eerdere onderzoeken die zich hebben gericht op het verloop van parlementariërs binnen een wetgevend orgaan. De reden voor de focus op het verloop ligt in het gegeven dat bestaande studies geen specifieke aandacht hebben besteed aan de duur dat

parlementariërs een zetel bekleden. Het verloop kan echter in verband worden gebracht met de lidmaatschapsduur, waarbij een hoger verloop doorgaans wijst op een kortere lidmaatschapsduur, terwijl een lager verloop juist duidt op een langere lidmaatschapsduur. De factoren die verband houden met het verloop zijn daarom mogelijk ook relevant voor het onderzoek naar de lidmaatschapsduur.

In het theoretisch kader wordt allereerst gekeken naar de betekenis van verloop binnen wetgevende organen, de relevantie van het onderzoek naar verloop en de gevolgen van een hoog of laag verloop. Uit bestaande studies blijkt dat zowel een hoog als laag verloop tot negatieve gevolgen kan leiden, waardoor een goede balans in de doorstroming als belangrijk wordt beschouwd (Matland & Studlar, 2004). Vervolgens wordt in het theoretisch kader nader ingegaan op de manieren waarop het verloop onderzocht kan worden en wordt toegelicht waarom het van belang is om in dit onderzoek de focus te leggen op de lidmaatschapsduur in plaats van enkel het verloop. Daaropvolgend worden de verschillende onderzoeksniveaus behandeld waarop factoren het verloop, en dus de lidmaatschapsduur, mogelijk kunnen beïnvloeden (Salvati & Vercesi, 2018). Op macroniveau worden de kenmerken van de organisatie en structuur van het parlement onderzocht, waarbij in dit onderzoek de focus ligt op de omvang en professionalisering van het parlement (Heinsohn, 2014; Moncrief et al., 2004). Op mesoniveau worden factoren belicht die verband houden met politieke partijen, waarbij in deze studie wordt gekeken naar het kiezersgedrag ten opzichte van de politieke partijen, ook wel electorale volatiliteit genoemd, en de aanwezigheid van het vrijwillig genderquotum (Gouglas et al., 2021). Het microniveau omvat de factoren die verband houden met de ervaringen van individuele parlementariërs (François & Grossman, 2017). Op dit derde niveau worden in dit onderzoek de gepercipieerde werkdruk, ervaring met ongewenste incidenten en de ervaren beperkte individuele impact meegenomen als factoren. In eerdere onderzoeken is namelijk aangetoond dat de aanwezigheid van deze factoren kan leiden tot het vertrek van parlementariërs (Kerby & Blidook, 2012; Marijnissen & Kolthoff, 2018).

Voor de zeven benoemde factoren worden hypothesen geformuleerd. Ter verduidelijking en afronding van het theoretisch kader worden deze hypothesen samengebracht in een conceptueel model (Figuur 2).

1.4 Voorbeschouwing methodologisch kader

In de methodensectie van dit onderzoek wordt beschreven hoe de opgestelde hypothesen worden getoetst en hoe de hoofdvraag wordt beantwoord. Aan de hand van het operationalisatieschema wordt inzichtelijk gemaakt hoe de afhankelijke variabelen worden gemeten (Tabel 1). Daarnaast verschaft het methodologisch kader informatie over de keuze voor de Provinciale Staten van Gelderland en Overijssel als cases en de waarborging van de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek.

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van een kwantitatieve onderzoeksmethode, waarbij beschrijvende data-analyse wordt toegepast. Voor het onderzoeken van de duur van het Statenlidmaatschap in Gelderland en Overijssel, is een dataset opgesteld die de periode tussen de installatie van Statenleden op 10 maart 2011 en het afscheid van Statenleden op 28 maart 2023 beslaat. Het gaat hierbij dus om drie zittingsperiodes van vier jaar. Voor de analyse van de onafhankelijke variabelen zijn enquêtes gebruikt om inzicht te krijgen in de ervaringen van oud-Statenleden, en zijn bestaande documenten met betrekking tot de onderzochte factoren bestudeerd. Daarnaast is er aanvullend een analyse van kwalitatieve data uitgevoerd, middels interviews met de griffier van zowel Gelderland als Overijssel.

1.5 Relevantie

1.5.1 Wetenschappelijke relevantie

In de afgelopen decennia is er uitgebreid onderzoek verricht naar het verloop van parlementariërs, met de nadruk op verschuivingen binnen nationale parlementen in specifieke landen (Kountouri, 2018; Kuklys, 2013; Salvati & Vercesi, 2018). Daarnaast zijn er diverse internationale vergelijkende onderzoeken uitgevoerd, waarbij factoren zijn onderzocht die mogelijk van invloed zijn op het verloop van parlementariërs (Gouglas et al., 2017; Gouglas et al., 2021; Matland & Studlar, 2004). Desalniettemin is er tot op heden weinig aandacht besteed aan de lidmaatschapsduur van parlementariërs binnen decentrale parlementen, en ontbreekt onderzoek naar Nederlandse decentrale parlementen op dit gebied volledig.

Bovendien hebben de meeste bestaande studies slechts één van de drie onderzoeksniveaus belicht, zonder rekening te houden met de andere twee (Gouglas et al., 2021; Heinsohn & Freitag, 2012; Kerby & Blidook, 2011). Deze studie omvat zowel het macro-, meso- als microniveau in de analyse, wat resulteert in een gedetailleerd beeld van de lidmaatschapsduur en factoren die hierop van invloed zijn. Hiermee onderscheidt dit onderzoek zich van eerdere studies en draagt het dus bij aan het wetenschappelijke debat over het verloop.

1.5.2 Maatschappelijke relevantie

Een duidelijk inzicht in de ontwikkeling van de lidmaatschapsduur verschaft belangrijke informatie over de continuïteit binnen de Provinciale Staten, de ervaring die Statenleden hebben en de werking van de democratie in bredere zin. Wanneer de lidmaatschapsduur op alle fronten stabiel is gebleven of een groei kent gedurende de onderzochte periode, geeft dit aan dat er veel Statenleden met een lange lidmaatschapsduur hun zittingstermijn voltooien en de mate van discontinuïteit mogelijk minder groot is dan gesuggereerd wordt door de stijging van de uitstroom. Echter, bij een enorme toename kan men zich

afvragen of dit wenselijk is, aangezien er dan minder ruimte wordt gecreëerd voor buitenstaanders in de politiek en nieuwe perspectieven dus mogelijk achterblijven. De onafhankelijke factoren kunnen hierbij verhelderende inzichten bieden aan de organisatie van de Provinciale Staten over de redenen waarom de lidmaatschapsduur groeit. De ondersteuning kan er op haar beurt op reageren met treffende maatregelen. Mocht de lidmaatschapsduur in de afgelopen zittingsperiodes zijn gedaald, duidt dit onder meer op een afname van de ervaring en het geheugen van Statenleden binnen het parlement. Op basis van de factoren die van invloed zijn op deze afname, zou de ondersteuning van de Provinciale Staten vervolgens gepaste maatregelen kunnen doorvoeren.

1.6 Leeswijzer

Dit onderzoek heeft de vorm van een thesis en is als volgt opgebouwd. De eerstvolgende paragraaf gaat in op de literatuur met betrekking tot het verloop van parlementariërs en presenteert aan de hand van bestaande bevindingen de hypotheses die in dit onderzoek worden gebruikt. Vervolgens wordt in de methodesectie gedetailleerd uiteengezet op welke manier de benodigde data worden verzameld, hoe de afhankelijke variabele is gemeten en hoe de hypotheses zijn getoetst. Vervolgens worden de resultaten op de drie onderzoeksniveaus gepresenteerd en de bijbehorende hypotheses getest. Afsluitend aan dit onderzoek is er een concluderende paragraaf waarin een antwoord wordt gegeven op de hoofdvraag, theoretische en praktische implicaties worden benoemd, er wordt gereflecteerd op het gehele onderzoek en er suggesties worden gedaan voor toekomstig onderzoek.

2. Theoretisch kader

In de onderstaande sectie is de focus gelegd op de bestaande literatuur omtrent *legislative turnover*, dat in deze studie wordt vertaald als ‘het verloop in een wetgevend orgaan’. In eerdere onderzoeken is beperkte aandacht besteed aan de lidmaatschapsduur van parlementariërs, waardoor studies over het verloop het meest geschikt zijn voor de basis van dit onderzoek. Hoewel het verloop binnen een wetgevend orgaan een ander concept omvat dan de lidmaatschapsduur van parlementariërs, zijn deze twee aspecten doorgaans met elkaar verweven. Factoren die bijdragen aan een hogere mate van verloop gaan namelijk vaak hand in hand met een kortere lidmaatschapsduur, en vice versa. Dit hoeft niet altijd het geval te zijn, maar vanwege de nauwe samenhang tussen deze twee concepten kunnen bevindingen over het verloop in aanzienlijke mate worden toegepast op de lidmaatschapsduur. De literatuur over verloop van parlementariërs is hierom van belang in dit onderzoek.

Op basis van literatuurstudies over het verloop, zijn hypothesen opgesteld met betrekking tot de factoren die mogelijk van invloed zijn op de duur van het lidmaatschap van Statenleden. Deze relevante factoren uit eerdere studies worden in het volgende gedeelte belicht en worden onderverdeeld in drie verschillende niveaus: het macro-, meso- en microniveau.

2.1 Hoog en laag verloop

Met het verloop binnen een wetgevend orgaan wordt verwezen naar de wisseling van partijen of individuele leden, zowel met de verkiezingen als tussentijds (Gouglas et al., 2017; Heinsohn, 2014). Het onderzoek naar het verloop is belangrijk omdat het verband kan houden met de effectiviteit van wetgevende organen en de werking van het democratische systeem, waarbij de stem van de burger al dan niet gehoord wordt (François & Grossman, 2015; Gouglas et al., 2017). Het laat zien welke strategie een partij hanteert in de omgang met zittende parlementsleden, hoe de voorkeuren van de kiezers zich ontwikkelen en op welke wijze parlementariërs omgaan met hun rol.

Verschillende studies wijzen op de negatieve gevolgen van een hoog verloop, waaronder de achteruitgang van de dossierkennis binnen het parlement en de gebrekkige focus op de lange termijn tijdens het beleidsproces (François & Grossman, 2015; Gouglas et al., 2017; Matland & Studlar, 2004). Nieuwe parlementariërs volgen vaak het beleid van hun voorgangers niet op, wat tot een ongewenste mate van instabiliteit kan leiden binnen de politieke koers die gevaren wordt. Een lage mate van verloop kan echter erop duiden dat er onvoldoende rekening wordt gehouden met de wensen van de kiezers, waardoor zittende parlementariërs zonder goede controle hun rol uitvoeren. Dit ondermijnt het democratische systeem (Matland & Studlar, 2004). Daarnaast worden bij een relatief laag verloop van parlementariërs

politieke veranderingen minder snel doorgevoerd, zelfs als ze wellicht noodzakelijk worden geacht (Salucci & Bickers, 2011). Bovendien wordt er dan weinig ruimte geboden aan buitenstaanders om de politiek in te gaan (Heinsohn & Freitag, 2012).

Verschillende studies suggereren dat er een optimale balans in de doorstroom van parlementariërs bestaat op het moment dat het percentage vertrekkende parlementariërs tussen de twintig en veertig procent ligt (Gouglas et al., 2017; Heinsohn, 2014; Kuklys, 2013). Deze balans waarborgt in grote mate de ervaring en kennis binnen het parlement, terwijl het ook ruimte biedt voor de introductie en realisatie van nieuwe ideeën.

2.2 Het verloop en de lidmaatschapsduur

Een wetgevend orgaan omvat diverse categorieën van parlementariërs. Zo zijn er parlementariërs die tussentijds in de zittingsperiode het parlement zijn binnengekomen en parlementariërs die na de verkiezingen zijn herkozen of voor het eerst het een zetel zijn gaan bekleden (François & Grossman, 2015). Het verloop binnen een parlement kan daardoor ook op uiteenlopende wijzen worden onderzocht, waarbij het van essentieel belang is om nauwkeurig te specificeren om welke groep parlementariërs het gaat in de analyse.

In de eerste plaats kan het verloop worden beoordeeld aan de hand van het aantal nieuwkomers dat na de verkiezingen toetreedt tot het parlement (François & Grossman, 2015). Binnen deze context kan een onderscheid gemaakt worden tussen degenen die voor het eerst het betreffende wetgevende orgaan binnentreden en degenen die eerder een termijn hebben voltooid maar tijdelijk afwezig waren. Echter, er zijn ook onderzoeken die dit onderscheid niet maken en de groep parlementariërs die een zetel hebben overgenomen na de verkiezingen als één geheel analyseren (François & Grossman, 2015). Dit kan vervolgens tot andere resultaten leiden dan wanneer dit onderscheid wel zou worden gemaakt.

Een andere benadering voor het onderzoeken van het verloop betreft het analyseren van het aandeel herkozen parlementariërs. Ook kan gekeken worden naar degenen die het parlement hebben verlaten (Heinsohn, 2014; Heinsohn & Freitag, 2012). Hierbij kan een onderscheid gemaakt worden tussen parlementariërs die na de verkiezingen zijn vertrokken en parlementariërs die voortijdig hun zetel hebben verlaten. Een tussentijds vertrek toont in grotere mate discontinuïteit aan, aangezien taken dan niet altijd adequaat worden afgerond en er niet wordt voldaan aan de beloften aan de kiezer. Daarnaast zijn er ook gevallen waarin parlementariërs tijdelijk hun lidmaatschap onderbreken, bijvoorbeeld vanwege zwangerschap of burn-outklachten. In verschillende onderzoeken wordt alleen het percentage berekend van vertrokken parlementariërs na de verkiezingen en worden de tussentijds en tijdelijk vertrokken parlementariërs dus niet meegenomen (Heinsohn, 2014; Heinsohn & Freitag, 2012). Dit toont aan dat de aanpak per onderzoek verschilt als het aankomt op het analyseren van het verloop.

Wanneer de focus wordt gelegd op vertrokken parlementariërs, kan eveneens een onderscheid gemaakt worden tussen vrijwillig en onvrijwillig vertrek uit het parlement. Vrijwillig terugtreden vindt plaats wanneer een parlementariër zelf besluit om zijn of haar positie te verlaten en niet deel te nemen aan nieuwe verkiezingen (Butcher, 2022; Matland & Studlar, 2004). Op dat moment worden de voordelen en de nadelen tegen elkaar afgewogen. Een parlementariër kan ervoor kiezen te vertrekken wanneer er een gunstigere politieke functie in het verschiet ligt of wanneer de rol als volksvertegenwoordiger niet aan de verwachtingen voldoet (Kerby & Blidook, 2011; Matland & Studlar, 2004). Vrijwillig vertrek kan ook plaatsvinden wanneer iemand besluit te verhuizen naar een plek buiten het betreffende kiesdistrict (Gouglas et al., 2017). Onvrijwillig vertrek verwijst naar het verlaten van de positie als gevolg van gedwongen omstandigheden, zoals een schandaal, het besluit van de partij om de parlementariër niet meer op de kieslijst te zetten, of wanneer de keuze van de kiezers aangeeft dat de zittende kandidaat niet herkozen zal worden (Matland & Studlar, 2004). Ook het overlijden van een zittende parlementariër wordt beschouwd als onvrijwillig vertrek. De meest voorkomende vorm van onvrijwillig vertrek wordt veroorzaakt door de keuze van de kiezer (Matland & Studlar, 2004; Salvati & Vercesi, 2018).

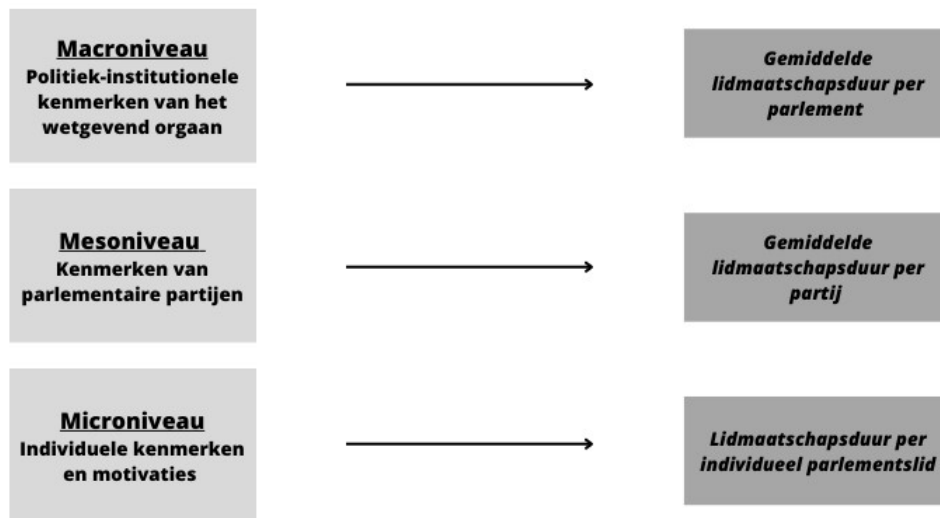
Het gegeven dat het verloop op meerdere manieren geanalyseerd kan worden, laat zien dat niet alle parlementsleden gelijktijdig betrokken worden bij het onderzoek naar dit fenomeen. Elk van de bovengenoemde categorieën verschaft echter waardevolle informatie over de continuïteit en stabiliteit van een wetgevend orgaan (Gouglas et al., 2017; Matland & Studlar, 2004). Het aandeel nieuwe parlementariërs heeft namelijk net zoveel betekenis als het aandeel parlementariërs dat al geruime tijd lid is van het parlement. Onderzoek door François en Grossman (2015) toont aan dat de bovengenoemde benaderingen vanwege hun verschillende focuspunten tot uiteenlopende resultaten kunnen leiden, die soms zelfs tegenstrijdig zijn. Hieruit volgt dat het analyseren van het verloop geen alomvattend en duidelijk overzicht biedt van de ontwikkelingen binnen het parlement. In dit huidige onderzoek is daarom gestreefd naar het verschaffen van een compleet beeld door wel alle verschillende parlementariërs te betrekken in de analyse. Voor het berekenen en analyseren van de lidmaatschapsduur is het tevens van essentieel belang om alle parlementariërs in beschouwing te nemen. Hierom is in deze studie de nadruk niet gelegd op slechts één specifieke groep, maar op het geheel.

2.3 De drie onderzoeksniveaus

In de afgelopen jaren hebben onderzoekers een toenemende interesse getoond in de ontwikkelingen van het verloop in wetgevende organen buiten de Verenigde Staten (Heinsohn, 2014; Heinsohn & Freitag, 2012; Kuklys, 2013; Matland & Studlar, 2004; Salvati & Vercesi, 2018). Het merendeel van deze studies is gericht geweest op het verloop van parlementen op nationaal niveau, maar er is nog weinig aandacht besteed aan de toepasbaarheid van deze bevindingen op het decentrale niveau. Bovendien is er in de

studies waar de focus wel op het decentrale niveau heeft gelegen, geen rekening gehouden met de diverse onderzoeksniveaus waarop het verloop belicht kan worden (Heinsohn, 2014; Heinsohn & Freitag, 2012). Het onderzoek naar de wisselingen van parlementariërs kan namelijk op drie afzonderlijke niveaus plaatsvinden: het macro-, meso- en microniveau (François & Grossman, 2015; Salvati & Vercesi, 2018). Deze categorisatie in niveaus zorgt voor een genuanceerde benadering bij het analyseren van wisselingen binnen het parlement, en in dit huidige onderzoek dus de lidmaatschapsduur. De factoren die mogelijk van invloed zijn kunnen hierdoor ook op een systematische wijze worden onderzocht.

Gezien de verschillende lagen waar parlementaire organen uit bestaan en de complexiteit die daarbij gepaard kan gaan, is in dit onderzoek gekozen om elk van de drie onderzoeksniveaus mee te nemen. Deze indeling wordt niet alleen toegepast op de afhankelijke factoren, maar ook op de lidmaatschapsduur van parlementariërs, zoals geïllustreerd in Figuur 1. Uit deze weergave blijkt dat op macroniveau gekeken wordt naar het parlement als geheel en de bredere institutionele kenmerken die daarbij horen. Op mesoniveau ligt de focus op elke afzonderlijke politieke partij en de kenmerken die met deze partijen te maken hebben (Salvati & Vercesi, 2018). Op microniveau ligt de focus op individuele parlementariërs en hun kenmerken en motivaties.

Figuur 1 De drie onderzoeksniveaus (Salvati & Vercesi, 2018)

2.3.1 Factoren op macroniveau

Bestaand onderzoek heeft tot dusver voornamelijk de focus gelegd op het macroniveau, waarbij het parlement als geheel wordt onderzocht en factoren gericht zijn op politiek-institutionele aspecten (Gouglas et al., 2021; Heinsohn & Freitag, 2012). Deze factoren omvatten de kenmerken van het wetgevend orgaan

en deze kunnen het verloop beïnvloeden. Instituties spelen namelijk een rol in het sturen van het gedrag van de actoren binnen het wetgevend orgaan (Heinsohn & Freitag, 2012).

In eerdere studies is aangetoond dat de vorm van het kiesstelsel een aanzienlijke invloed heeft op het verloop in wetgevende organen (Heinsohn & Freitag, 2012; Matland & Studlar, 2004). Zo is benoemd dat zittende parlementariërs in een meerderheidsstelsel in vergelijking met een evenredig kiesstelsel een groter voordeel genieten ten opzichte van nieuwkomers. In een meerderheidsstelsel wordt er vaker gestemd op kandidaten met meer ervaring en bekendheid in het kiesdistrict, waardoor nieuwe kandidaten benadeeld worden en er als gevolg minder verloop van parlementariërs plaatsvindt (Heinsohn & Freitag, 2012; Matland & Studlar, 2004). Daarnaast is er ook bewijs dat de duur van de zittingsperiode, oftewel de frequentie waarmee verkiezingen plaatsvinden, invloed heeft op het verloop van parlementariërs (Manow, 2007; Matland & Studlar, 2004; Moncrief et al., 2004). Uit internationaal vergelijkend onderzoek blijkt dat voor elke toename van één jaar in de zittingstermijn, het doorstroompercentage van parlementariërs met 4,4 procent stijgt (Matland & Studlar, 2004). Dit kan worden verklaard door de toenemende moeilijkheid om parlementaire taken te combineren met het persoonlijke leven naarmate de zittingstermijn langer wordt. Minder mensen zullen er vervolgens voor kiezen de zittingstermijn te voltooien of op te gaan voor een nieuwe termijn (Heinsohn, 2014; Heinsohn & Freitag, 2012).

Hoewel de bovengenoemde factoren in de literatuur worden erkend als belangrijke oorzaken van veranderingen in het verloop binnen wetgevende organen, worden ze niet meegenomen in dit huidige onderzoek. Dit komt doordat deze studie zich richt op twee parlementen die de afgelopen jaren geen veranderingen hebben ondergaan met betrekking tot het kiesstelsel en de duur van de zittingstermijn. Aangezien de factoren in beide parlementen daarnaast niet van elkaar verschillen, is het niet relevant deze variabelen mee te nemen in het onderzoek. In onderstaande gedeelte worden factoren belicht die wel worden meegenomen in de verdere analyse.

Verschillende onderzoeken wijzen uit dat de omvang van een wetgevend orgaan, gemeten aan de hand van het aantal zetels, een significant effect heeft op het verloop van parlementariërs (Heinsohn, 2014; Salvati & Vercesi, 2018). Een parlement met een relatief klein aantal zetels vertoont doorgaans minder verloop onder parlementariërs. Dit komt doordat er meer concurrentie is om de beschikbare zetels, waarbij zittende parlementariërs een voordeel hebben. Zij genieten doorgaans meer ervaring en bekendheid binnen het kiesdistrict, wat een positieve invloed heeft op de keuze van kiezers.

Parlementen kunnen door de jaren heen ook veranderingen ondergaan wat betreft hun omvang. Onderzoek toont aan dat een afname van één procent in de omvang van het parlement resulteert in een vermindering van 0,5 procent in het verloop van parlementariërs (Heinsohn & Freitag, 2012). Daarentegen leidt een toename van het aantal zetels in het parlement tot een hoger verloop (Heinsohn, 2014). Dit komt

doordat nieuwe parlementariërs zetels kunnen innemen zonder dat zittende parlementariërs daarvoor plaats moeten maken, waardoor er minder concurrentie ontstaat. Dit leidt tot de volgende hypothese:

Hypothese 1: Een Provinciale Staten met relatief meer zetels leidt tot een kortere gemiddelde lidmaatschapsduur van Statenleden per parlement.

Naast de omvang van het wetgevend orgaan wordt in bestaande studies ook regelmatig het concept van professionalisering genoemd als een belangrijke factor die het verloop van parlementariërs beïnvloedt. (Heinsohn, 2014; Moncrief et al., 2004). Professionalisering verwijst naar het proces waarin de organisatie van het parlement deskundiger en efficiënter verloopt. Het omvat drie componenten: de duur van de parlementaire zitting, de beloning die parlementariërs ontvangen, en de mate van ondersteuning vanuit het wetgevend orgaan (Squire, 2007). Het gaat bij een parlementaire zitting niet om de zittingsperiode, maar slechts een onderdeel hiervan. Het betreft namelijk de periode waarin het parlement bijeen komt om vergaderingen bij te wonen, maar deze term is sinds 1983 in Nederland niet meer aan de orde (Parlement.com, z.d.). Tot die tijd ging het in Nederland bij een parlementaire zitting om de jaarlijkse samenkomst van de Eerste en Tweede Kamer.

De drie factoren kunnen afzonderlijk van invloed zijn op het verloop van parlementariërs en tevens verschillende resultaten opleveren, waardoor het ook mogelijk is één of twee van deze factoren te meten bij het onderzoeken van professionaliteit (Bowen & Greene, 2014). Alle drie de factoren dragen er wel aan bij dat parlementariërs hun werkzaamheden onder gunstige omstandigheden kunnen uitvoeren (Heinsohn, 2014). Wanneer parlementariërs bijvoorbeeld goede ondersteuning ontvangen, worden ze gestimuleerd in hun werk en kunnen ze zich beter concentreren op de kerntaken van hun rol binnen het parlement. Als gevolg daarvan zijn zij minder geneigd om hun lidmaatschap op te geven. Het professionaliseren van een parlement creëert hierdoor een wezenlijk verschil met wetgevende organen waar professionalisering in mindere mate aan de orde is (Heinsohn, 2014; Heinsohn & Freitag, 2012).

In bestaand onderzoek wordt een negatieve relatie aangetoond tussen de mate van professionalisering van het wetgevende orgaan en het verloop onder parlementariërs (Moncrief et al., 2004). Op basis hiervan ontstaat de volgende hypothese:

Hypothese 2: Een hogere mate van professionalisering van de Provinciale Staten leidt tot een langere gemiddelde lidmaatschapsduur van Statenleden per parlement.

2.3.2 Factoren op mesoniveau

Op mesoniveau is in de literatuur onderzoek gedaan naar de factoren die verband houden met de

ontwikkeling van politieke partijen binnen het parlement, inclusief de bijbehorende strategieën en dus de manier waarop partijen omgaan met zittende parlementariërs (Salvati & Vercesi, 2018). Dit niveau van analyse is van belang omdat zowel partijbesturen als partijaanhangers in aanzienlijke mate invloed hebben op wisselingen van parlementariërs binnen een parlement (Gouglas et al., 2017). De factoren op dit niveau spelen daarom een belangrijke rol in het onderzoek naar het verloop (Salvati & Vercesi, 2018).

Een van de strategieën van een politieke partij om meer populariteit in de samenleving te vergaren, omvat leiderschapswisselingen, zowel op het niveau van het partijbestuur als binnen de fractie. Nieuwe leiders kunnen aanzienlijke veranderingen teweegbrengen in de partij, zo ook als het gaat om de verdeling van zetels onder partijleden. Zittende parlementariërs worden hierbij regelmatig op onvrijwillige wijze “ingeruild” voor nieuwe leden die nauwer verbonden zijn met de nieuwe leider (Verzichelli, 2019). Als gevolg hiervan vinden er meer verschuivingen plaats en neemt het verloop binnen de partij toe (Gouglas et al., 2021; Salvati & Vercesi, 2018). Dit onderzoek neemt deze factor echter niet mee, aangezien fractievoorzitters op decentraal niveau een minder centrale positie spelen in het selectieproces en dus weinig invloed hebben op de zetelverdeling. Veranderingen in het voorzitterschap zijn daarom niet relevant voor dit onderzoek.

Naast veranderingen in het partijleiderschap kan een naamswijziging van een politieke partij ook leiden tot een hoger verloop binnen de betreffende partij (Gouglas et al., 2021). Een naamswijziging kan een teken zijn van discontinuïteit binnen de partij of een poging om nieuwe beloften aan het publiek over te brengen. Het gaat hierbij dan niet alleen om de wijziging van de naam, maar ook om de wijziging van inhoudelijke standpunten. Dit kan resulteren in het vertrek van partijleden, omdat ze zich niet meer kunnen vinden in het imago en de inhoudelijke wijzigingen van de partij. Als gevolg hiervan komt het regelmatig voor dat een naamswijziging leidt tot een toename in het verloop binnen het parlement (Gouglas et al., 2021). Echter, in beide Provinciale Staten die in dit onderzoek worden belicht, zijn er, los van Statenleden die na de afsplitsing van hun oorspronkelijke partij onder een nieuwe naam verder zijn gegaan, geen partijen geweest die gedurende de onderzochte periode een naamswijziging hebben ondergaan. Daarom is deze factor niet relevant voor dit onderzoek en wordt deze niet meegenomen in de analyse.

Een belangrijke factor die wel dient te worden meegenomen in dit onderzoek, is de electorale volatiliteit bij politieke partijen. Electorale volatiliteit geeft de mate aan waarin het stemgedrag van de samenleving is veranderd ten opzichte van voorgaande verkiezingen. Uit bestaand onderzoek blijkt dat dit een grote invloed heeft op het verloop binnen politieke partijen (Gouglas et al., 2017; Heinsohn, 2014; Matland & Studlar, 2004; Salvati & Vercesi, 2018). Het is mogelijk om aan de hand van electorale volatiliteit te onderzoeken of strategieën zoals het veranderen van de partijleider of het invoeren van een genderquotum partijen helpen om meer populariteit te vergaren. De volatiliteit neemt toe wanneer meer

kiezers een afwijkende stem uitbrengen ten opzichte van eerdere verkiezingen. Grote pieken in electorale volatiliteit treden vaak op door een toename van zwevende kiezers of door nieuwe partijen die het politieke speelveld betreden en in korte tijd veel kiezers aantrekken (Heinsohn & Freitag, 2012; Kuklys, 2013; Pedersen, 1979; Salvati & Vercesi, 2018). Gevestigde politieke partijen hebben dan weinig controle over deze situaties. Dergelijke situaties komen voornamelijk voor in tijden van crises (Gouglas et al., 2021; Kountouri, 2018; Kuklys, 2013). De mogelijke verschuivingen die hieruit voortkomen, duiden op het onvrijwillige vertrek van zittende parlementariërs die niet meer herkozen worden.

Electorale volatiliteit meet dus de ontwikkeling van de populariteit van partijen en het wordt daarom beschouwd als een belangrijk aspect op mesoniveau (Salvati & Vercesi, 2018). Het kan worden onderzocht aan de hand van veranderingen in de zetelverdeling, uitgedrukt in het aantal zetels, of het percentage stemmen dat een partij behaalt bij de verkiezingen. Uit eerder onderzoek komt een duidelijke positieve relatie naar voren tussen de electorale volatiliteit en het verloop binnen politieke partijen, vanwege de wisseling van parlementsleden die kan komen door het veranderde stemgedrag van kiezers (Salvati & Vercesi, 2018). Bovendien kan het mandaat van het parlements lid onzekerder worden naarmate het gedrag van de kiezers aanzienlijk verandert, omdat dit de kans vergroot dat een parlementariër sneller wordt vervangen (Heinsohn & Freitag, 2012). Parlementsleden zullen daarom logischerwijs eerder kiezen voor een functie met meer zekerheid, wat weer kan leiden tot een hoger verloop binnen het parlement. Het kiezen voor zekerheid gaat echter meer op voor parlementariërs die hun functie in het parlement fulltime bekleden dan voor parlementariërs bij wie het gaat om een parttime rol.

De bovenstaande literatuur toont aan dat electorale volatiliteit een cruciale rol speelt bij het onderzoeken van veranderingen in het verloop van parlementariërs. Aan de hand van deze literatuur is daarom de volgende hypothese geformuleerd:

Hypothese 3: Een hogere electorale volatiliteit leidt tot een kortere gemiddelde lidmaatschapsduur van Statenleden per partij.

Naast electorale volatiliteit wordt in de literatuur ook het gebruik van een genderquotum benoemd als een belangrijke factor bij het onderzoek naar het verloop binnen een wetgevend orgaan. De invoering van genderquota in politieke partijen met als doel een inclusievere fractie heeft wereldwijd geleid tot een aanzienlijke toename van de vertegenwoordiging van vrouwen in de politiek (Gouglas et al., 2017; Muyters et al., 2021; Rosen, 2017).

Een genderquotum omvat het vaststellen van een percentage voor het minimale aantal vrouwen op de kieslijst of het aantal vrouwen dat een zetel in het parlement moet bekleden (Gouglas et al., 2017). Het genderquotum wordt ingevoerd wanneer wordt vastgesteld dat het toetreden en het vertrek van

parlementariërs zonder quotum niet voldoende diversiteit oplevert (Barnes & Holman, 2020). Wanneer een genderquotum in een verhoogd vertrek van parlementariërs resulteert, betekent dit dat er meer vrouwelijke kandidaten toetreden tot het parlement (Muyters et al., 2021). Op het moment dat het doel is om de diversiteit te vergroten aan de hand van een relatief laag streefpercentage, heeft dit een minder significante invloed op het verloop van parlementariërs dan wanneer het vereiste percentage aanzienlijk hoger is (Barnes & Holman, 2020). De impact op het verloop van parlementariërs verschilt dus afhankelijk van het specifieke percentage dat dient te worden behaald. Bestaand onderzoek toont aan dat genderquota met een streefpercentage vanaf 30 procent vaak het gewenste resultaat bereiken en met name in westerse landen effectief zijn (Rosen, 2017). Genderquota kunnen op vrijwillige basis worden toegepast of wettelijk worden vastgelegd, alhoewel wettelijke verankering in Nederland niet voorkomt en dus niet relevant is geweest voor dit onderzoek (Mügge & Damstra, 2013).

Uit bestaand onderzoek is gebleken dat het streven naar een grotere vertegenwoordiging van vrouwen in een politieke partij via een genderquotum leidt tot een toename in het verloop van parlementariërs (Kuklys, 2013). Om een streefpercentage te behalen dienen er namelijk mannelijke parlementariërs ruimte te maken voor nieuwe, vrouwelijke leden. Daarnaast is er dus aangetoond dat het verloop binnen het parlement toeneemt naarmate het streefpercentage van het genderquotum hoger ligt (Gouglas et al., 2017). Deze bevindingen tonen een positieve relatie aan tussen het gebruik van een genderquotum en het verloop van parlementariërs. Op basis hiervan is in dit onderzoek de volgende hypothese geformuleerd:

Hypothese 4: Het gebruik van een vrijwillig genderquotum binnen partijen leidt tot een kortere gemiddelde lidmaatschapsduur van Statenleden per partij.

2.3.3 Factoren op microniveau

Uit onderzoek is naar voren gekomen dat een aanzienlijk deel van de zittende parlementariërs er zelf voor kiest om niet deel te nemen aan de volgende verkiezingen (Kerby & Blidook, 2011; Matland & Studlar, 2004). Dit vrijwillige vertrek benadrukt dat individuele motivaties op microniveau grote invloed hebben op het verloop binnen het parlement (Gouglas et al., 2017; Matland & Studlar, 2004).

Bij de beslissing om al dan niet uit het wetgevend orgaan te vertrekken, maken parlementariërs een afweging tussen de kosten en baten van hun huidige rol in het parlement en de kosten en baten van andere tijdsbesteding (Matland & Studlar, 2004). Parlementariërs die ervoor kiezen te blijven, doen dit vaak vanwege de voldoening en het werkplezier dat zij halen uit hun rol. Aan de andere kant kan het verlaten van het parlement voortkomen uit ontevredenheid over de vergoeding die parlementariërs

ontvangen of de wens om met pensioen te gaan, waarbij de voordelen van het lidmaatschap dus niet langer opwegen tegen de inspanningen die worden geleverd (Matland & Studlar, 2004).

Ook gepercipieerde werkdruk is een belangrijke factor die van invloed kan zijn op de beslissing om het parlement te verlaten. Met werkdruk wordt bedoeld dat er te veel werk in korte tijd gedaan moet worden, wat een hoog werktempo of piekbelasting met zich meebrengt (Smulders & Houtman, 2004). Typerend hiervoor is dat mensen niet, of met grote moeite, binnen de tijd aan de gestelde eisen kunnen voldoen. Deze eisen zijn hoog, mogelijk als gevolg van de hoeveelheid taken, de complexiteit of de verantwoordelijkheid dat het werk met zich meebrengt. Uit onderzoek blijkt dat veel parlementariërs moeite hebben om een gezonde balans te vinden tussen hun rol als parlementariër en hun privéleven (Flinders et al., 2020; Niswaty et al., 2022). Dit kan leiden tot een hoge mate van werkstress. Voor sommige parlementariërs kan het voortzetten van het werk betekenen dat de balans verder verstoord raakt, waardoor er onvoldoende tijd overblijft voor andere verplichtingen. Dit kan een belangrijke reden zijn om het lidmaatschap binnen het parlement (voortijdig) neer te leggen. De ervaren werkdruk kan echter per individu verschillen (Blair & Henry, 1981). Sommige parlementariërs kunnen beter omgaan met werkdruk dan anderen, bijvoorbeeld omdat ze sterkere ambities hebben om hun functie te vervullen of minder taken ernaast hebben (Kerby & Blidook, 2011).

De positieve relatie tussen de mate van gepercipieerde werkdruk en het verloop van parlementariërs komt met name naar voren bij parlementariërs die hun werk parttime uitvoeren. Zij hebben vaak nog andere verplichtingen naast het parlementaire werk en krijgen minder ondersteuning dan fulltime parlementariërs bij het uitvoeren van hun taken. Op basis van de bovengenoemde literatuur wordt in dit onderzoek daarom de volgende hypothese geformuleerd:

Hypothese 5: Een hogere mate van gepercipieerde werkdruk leidt tot een kortere individuele lidmaatschapsduur van Statenleden.

Een factor op microniveau die naast de gepercipieerde werkdruk van invloed kan zijn op het verloop binnen een wetgevend orgaan, betreft de ervaring van parlementariërs met ongewenste incidenten door burgers. Uit onderzoek blijkt dat politici steeds vaker te maken krijgen met ongewenste incidenten, zoals verbaal geweld, serieuze bedreigingen en fysieke agressie (Bjørge et al., 2022; Marijnissen & Kolthoff, 2018). Deze incidenten worden vaak gemotiveerd door onvrede en de wens om de besluitvorming te beïnvloeden, met name bij gevoelige onderwerpen. Ze kunnen zowel veroorzaakt worden door personen met een duidelijk motief als door verwarde personen zonder specifieke reden (Every-Palmer et al., 2015).

Jongere en onervaren politici ervaren vaak meer last van deze incidenten en overwegen eerder om te stoppen met hun functie (Bjørge et al., 2022). Sommige politici gaan de strijd aan met de daders of

passen voorzichtigheid toe bij het voortzetten van hun werkzaamheden, maar anderen treden af uit angst of het gevoel dat de woede na een incident hun vermogen belemmert om hun werk te doen (Marijnissen & Kolthoff, 2018). Parlementariërs ondervinden vooral meer last wanneer de incidenten plaatsvinden in de privésfeer en wanneer hun naasten ook slachtoffer zijn. In zulke gevallen zijn parlementariërs eerder geneigd om hun functie neer te leggen dan wanneer de incidenten zich op de werkvloer voordoen (Marijnissen & Kolthoff, 2018).

Op basis van deze bevindingen kan worden gesteld dat de mate waarin parlementariërs te maken krijgen met ongewenste incidenten door burgers een factor is die kan bijdragen aan een hoger verloop van parlementariërs. Daarom is de volgende hypothese opgesteld:

Hypothese 6: Een hogere mate van ervaring met ongewenste incidenten met burgers leidt tot een kortere individuele lidmaatschapsduur van Statenleden.

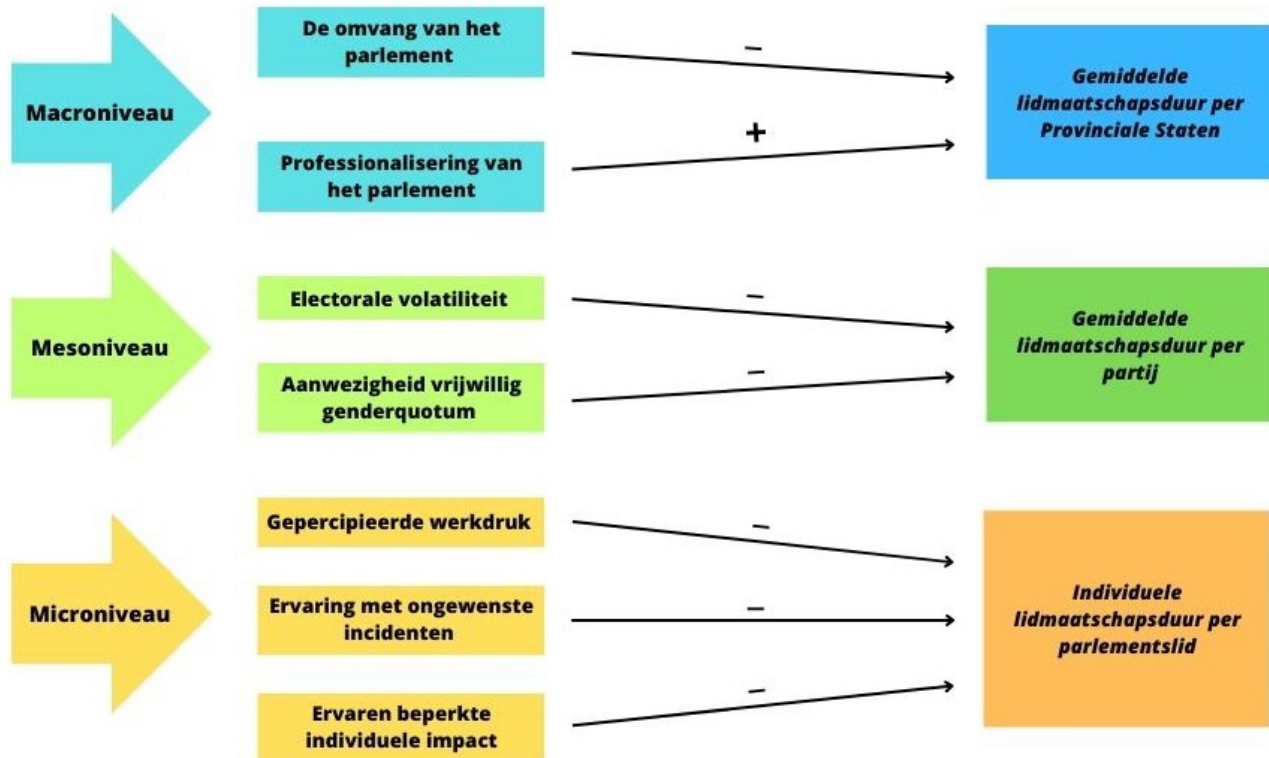
Een laatste factor die in dit onderzoek is meegenomen en in de literatuur is besproken, heeft betrekking op de verwachtingen van parlementariërs voorafgaand aan het toetreden tot het parlement (Kerby & Blidook, 2011). Wanneer meer parlementariërs de wens hebben om over te stappen naar een politieke functie met gunstigere arbeidsomstandigheden, en de banenmarkt hiervoor mogelijkheden biedt, is het verloop onder parlementariërs aanzienlijk hoger (Matland & Studlar, 2004). Deze toename kan niet alleen worden toegeschreven aan de ambities van parlementariërs, maar ook aan hun verwachtingen voorafgaand aan het lidmaatschap. Zij hebben namelijk vaker de neiging om niet opnieuw te streven naar een termijn wanneer het werk niet voldoet aan hun verwachtingen (Kerby & Blidook, 2011).

Uit onderzoek blijkt dat veel parlementariërs die de functie betreden met de verwachting dat zij een individuele impact kunnen hebben op het publieke beleid, ervaren dat deze verwachting niet of nauwelijks wordt waargemaakt. Parlementariërs met deze verwachting zijn hierdoor eerder geneigd om hun functie te verlaten in vergelijking met parlementariërs bij wie deze verwachting ontbreekt (Kerby & Blidook, 2011). Het hebben van individuele impact met de rol als parlementariër draagt namelijk bij aan de tevredenheid van parlementariërs. Daarom zullen zij eerder overwegen om hun lidmaatschap (vroegtijdig) stop te zetten op het moment dat zij dit aspect missen. Aan de hand van deze informatie is daarom de laatste hypothese geformuleerd:

Hypothese 7: Een groter aantal Statenleden bij wie de verwachting individuele impact te hebben niet of nauwelijks blijkt te zijn uitgekomen, leidt tot een kortere individuele lidmaatschapsduur van Statenleden.

2.3.4 Conceptueel model

Op basis van eerdere bevindingen in de bestaande literatuur zijn er zeven hypothesen opgesteld die in dit onderzoek worden getoetst. Deze hypothesen zijn geïntegreerd in een conceptueel model, weergegeven in Figuur 2. Het model illustreert de verwachting van een positieve relatie tussen de professionalisering en de lidmaatschapsduur van Statenleden, terwijl het tegenovergestelde wordt verwacht voor de andere factoren.

Figuur 2 Conceptueel model

3. Methodologisch Kader

In het volgende gedeelte wordt ingegaan op de wijze waarop de hypotheses, zoals geformuleerd in de vorige sectie, zijn getoetst. Allereerst wordt de keuze voor de Provinciale Staten van Gelderland en Overijssel als casussen onderbouwd, waarna de operationalisatie, dataverzameling, analysemethode en de omgang met de betrouwbaarheid en validiteit van dit onderzoek aan bod komen.

3.1 Casusselectie

De keuze voor het bestuderen van de Provinciale Staten van Gelderland en Overijssel ligt in het gegeven dat bestaande wetenschappelijke studies zich voornamelijk hebben gericht op parlementen buiten Nederland en er tot dusver weinig aandacht is besteed aan decentrale wetgevende organen. Aangezien de Provinciale Staten op verschillende vlakken afwijken van de Tweede Kamer, draagt het onderzoeken van de twee decentrale parlementen bij aan het wetenschappelijk debat. Zo vervullen Statenleden, in tegenstelling tot Tweede Kamerleden, hun functie parttime in plaats van fulltime en nemen zij voornamelijk besluiten over de fysieke leefomgeving en ruimtelijke ordening binnen de provincie. Bovendien zijn er binnen de Provinciale Staten minder zetels te verdelen ten opzichte van de Tweede Kamer. Deze kenmerken kunnen leiden tot verschillende uitkomsten ten opzichte van eerdere onderzoeken naar de lidmaatschapsduur, die daarnaast veelal geen focus hebben gehad op parlementen in Nederland. Eerdere bevindingen gelden hierdoor niet automatisch voor dit huidige onderzoek.

De Provinciale Staten van Gelderland en Overijssel vertonen zowel overeenkomsten als verschillen, waardoor het interessant was om specifiek deze twee casussen te onderzoeken en hiermee een diepgaand inzicht te verkrijgen in de ontwikkeling van de lidmaatschapsduur van Statenleden. Gekeken naar de overeenkomsten, hebben beide Provinciale Staten dezelfde taken, waaronder het vaststellen van het provinciaal beleid en het controleren van de uitvoering door de Gedeputeerde Staten (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2020). Beide parlementen hanteren daarnaast een evenredig kiesstelsel, houden verkiezingen op hetzelfde moment en zijn onderhevig aan de Wet dualisering provinciebestuur. Dit houdt in dat de rollen en taken van de Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten zijn gescheiden (Overheid.nl, 2003). Bovendien blijkt uit bestaande gegevens dat in zowel de Provinciale Staten van Gelderland als Overijssel steeds meer Statenleden hun lidmaatschap beëindigen (Rekenkamer Oost-Nederland, 2022). De toename in de uitstroom heeft ervoor gezorgd dat het relevant was om de ontwikkeling van de lidmaatschapsduur van specifiek deze Provinciale Staten nader te onderzoeken, om zo een genuanceerder inzicht in de processen binnen deze parlementen te creëren.

De institutionele kenmerken van beide Provinciale Staten zijn dus in aanzienlijke mate gelijk aan elkaar. Echter, de Gelderse Provinciale Staten vertegenwoordigen bijna het dubbele aantal inwoners in verhouding tot de Overijsselse Provinciale Staten. Verdere verschillen zijn met name zichtbaar als gekeken wordt naar de partijen en individuele Statenleden. Zo bestonden de Provinciale Staten van Overijssel in het begin van 2023 uit 15 fracties, wat er twee meer zijn dan bij de Provinciale Staten van Gelderland. Bovendien hadden in de afgelopen jaren de Gelderse Provinciale Staten een groter aandeel vrouwelijke Statenleden. Waar in 2022 in Gelderland 37 procent van de Statenleden een vrouw was, ging het in Overijssel hierbij om slechts 19,6 procent (Stichting Decentraal Bestuur, 2022). Hiermee hadden de Provinciale Staten in Overijssel het laagste percentage vrouwelijke Statenleden van heel Nederland.

De twee Provinciale Staten lijken op meerdere vlakken dus niet identiek aan elkaar te zijn, waardoor het analyseren van de lidmaatschapsduur bij deze cases relevant is geweest. Door deze variatie is het namelijk mogelijk geweest een diepgaander inzicht te verkrijgen in de ontwikkelingen met betrekking tot de duur van het Statenlidmaatschap.

3.2. Operationalisatie en dataverzameling

3.2.1 De afhankelijke variabele

De variabele waar in deze studie naar is gekeken, betreft de duur dat een Statenlid een zetel inneemt of heeft ingenomen in de Provinciale Staten. Hierbij lag de nadruk dus niet op de standaard zittingstermijn van vier jaar, maar de daadwerkelijke duur uitgedrukt in jaren dat een Statenlid lid is (geweest).

Gezien het gegeven dat de analyse van deze studie is uitgevoerd op basis van drie verschillende onderzoeksniveaus, verschilde ook de afhankelijke variabele op elk van deze niveaus. Op macroniveau is er namelijk specifiek gekeken naar de gemiddelde lidmaatschapsduur van de gehele Provinciale Staten, terwijl op mesoniveau de focus lag op de gemiddelde lidmaatschapsduur per politieke partij. Hierbij zijn enkel de partijen meegenomen die minimaal één zetel hadden in de desbetreffende Provinciale Staten. Als laatste is op microniveau de individuele lidmaatschapsduur van elk afzonderlijk Statenlid onderzocht, waarbij geen gemiddelden zijn meegenomen.

Het onderzoek naar de lidmaatschapsduur omvatte de periode vanaf de installatie van Statenleden op 10 maart 2011 tot aan het afscheid van Statenleden op 28 maart 2023. Het ging dus om drie opeenvolgende zittingstermijnen van vier jaar. De keuze voor deze specifieke termijnen is gemaakt omdat de beschikbare informatie voor eerdere periodes vaak onvolledig was en daardoor niet op betrouwbare wijze kon worden vastgesteld.

Voor zowel Gelderland als Overijssel was al enige informatie beschikbaar over de ontwikkeling van de lidmaatschapsduur (Rekenkamer Oost-Nederland, 2022). Om deze informatie aan te vullen en een volledig beeld te krijgen van de ontwikkeling van de duur van het Statenlidmaatschap tussen 2011 en 2023, zijn verschillende documenten geraadpleegd. Deze documenten omvatten de processen-verbaal van de verkiezingsuitslagen voor de jaren 2011, 2015, 2019 en 2023 (Gemeente Zwolle, 2011; Kiesraad, 2015a, 2015b, 2019a, 2019b, 2023a, 2023b; Provincie Gelderland, 2011). Om tussentijdse wisselingen van Statenleden in kaart te brengen, zijn notulen van vergaderingen onderzocht waarin het (tijdelijke) afscheid van een Statenlid en de installatie van een nieuw (tijdelijk) Statenlid op de agenda stond. In paragraaf 3.3.1. wordt nader ingegaan op de dataset die uiteindelijk is samengesteld en de wijze waarop deze is geanalyseerd.

3.2.2 De onafhankelijke variabelen

De zeven onafhankelijke variabelen zijn geoperationaliseerd zoals zichtbaar in Tabel 1. De variabelen zijn op basis van de bestaande literatuur geconceptualiseerd, in sommige gevallen in verschillende dimensies, waarna indicatoren zijn vastgesteld. Zoals duidelijk wordt uit de tabel, zijn diverse databronnen gebruikt in dit onderzoek. Naast de analyse van bestaande documenten, zijn er tevens enquêtes gestuurd naar voormalige Statenleden en hebben er ter aanvulling interviews plaatsgevonden met de griffiers van Gelderland en Overijssel. Hierdoor kon de ontwikkeling van elke factor in de loop der jaren en haar potentiële invloed op de afhankelijke variabele zo grondig mogelijk worden onderzocht.

Allereerst is *de omvang van de Provinciale Staten* geoperationaliseerd als het aantal zetels waar de betreffende Provinciale Staten uit bestaan. Met uitzondering van een lege zetel in Overijssel, die niet kon worden vervuld na het vertrek van een Statenlid in 2022, is het zetelaantal in beide provincies onveranderd gebleven. Daarom is het berekenen van de procentuele veranderingen in het zetelaantal niet relevant, en lag de focus uitsluitend op het absolute aantal zetels dat beide Provinciale Staten hebben (Heinsohn, 2014). Voor het verzamelen van deze informatie zijn de websites van beide Provinciale Staten geraadpleegd (Provincie Gelderland, z.d.; Provincie Overijssel, z.d.).

De professionalisering van de Provinciale Staten is onderzocht aan de hand van de vergoeding en de ondersteuning die Statenleden ontvangen, wat twee van de drie dimensies zijn zoals uiteengezet in het onderzoek van Squire (2007). De derde dimensie, het aantal dagen van parlementaire zittingen, is niet meegenomen, aangezien parlementaire zittingen in Nederland sinds 1983 zijn afgeschaft (Parlement.com, z.d.). Desondanks bieden de twee andere dimensies een duidelijk beeld van de professionalisering.

De vergoeding van Statenleden is geoperationaliseerd als het aantal euro dat Statenleden jaarlijks krijgen voor hun rol in de Provinciale Staten. De benodigde informatie hiervoor is verzameld aan de hand van de jaarlijkse circulaire voor provinciebestuurders (Ministerie van Binnenlandse Zaken en

Koninkrijksrelaties, 2023a). Daarnaast is de mate van ondersteuning geoperationaliseerd als het aantal voltijdsfuncties (fte) binnen de griffie van de Provinciale Staten. De benodigde informatie hiervoor is verzameld uit de jaarverslagen van de griffie, waarin het aantal fte voor de ondersteuning is vermeld (De Staat van Overijssel, z.d.; Provincie Gelderland, 2012-2020). In zowel Gelderland als Overijssel ontbraken echter enkele jaarverslagen, waardoor aanvullende informatie is verkregen uit het onderzoek van de Rekenkamer Oost-Nederland omtrent de ondersteuning van volksvertegenwoordigers (Rekenkamer Oost-Nederland, 2023).

De derde onafhankelijke variabele in dit onderzoek, *electorale volatiliteit*, is geoperationaliseerd als de verandering in het aantal zetels van een politieke partij na de verkiezingen ten opzichte van de voorgaande verkiezingen. Het zetelaantal is bij elke politieke partij in de Provinciale Staten vergeleken met het zetelaantal van de voorgaande zittingsperiode en de electorale volatiliteit is vastgesteld door de absolute verschillen in zetelaantallen te berekenen. Deze analyse heeft daarmee inzicht gegeven in de mate waarin een partij stabiliteit heeft ervaren in termen van populariteit en het zetelaandeel in de Provinciale Staten (Pedersen, 1979). De benodigde gegevens voor het verkrijgen van informatie over de zetelaantallen van politieke partijen zijn verkregen aan de hand van de uitslagen van de Provinciale Statenverkiezingen in 2011, 2015 en 2019. Deze uitslagen zijn gepubliceerd door de Kiesraad (Kiesraad, z.d.).

De vierde afhankelijke variabele in dit onderzoek betrof de *aanwezigheid van een vrijwillig genderquotum* en dit is geoperationaliseerd als de aanwezigheid van minstens drie vrouwen op de eerste zes plaatsen van de kandidatenlijst van elke politieke partij. Echter, de wijze waarop er wordt omgegaan met een vrijwillig genderquotum kan uiteenlopen per land en per partij. Tevens laten niet alle partijen zich uit over het gebruik van een vrijwillig genderquotum, waardoor er geen vaste criteria zijn om de aanwezigheid hiervan te onderzoeken (Dahlerup, 2007). In dit onderzoek is aangenomen dat een partij een vrijwillig genderquotum heeft gehanteerd wanneer de eerste zes plekken ten minste drie vrouwen bevatten. Vrijwillige genderquota passen namelijk doorgaans streefpercentages vanaf 35 procent toe, waarbij deze percentages nog hoger zijn in westerse landen (Dahlerup, 2007). Als het percentage wordt bereikt door vrouwen op lagere posities op de kieslijst te plaatsen, is er vaak sprake van een symbolisch gebruik van het genderquotum. Om deze reden is alleen gekeken naar de eerste zes posities op de lijst. Om vast te kunnen stellen of een politieke partij binnen de Provinciale Staten van een vrijwillig genderquotum gebruik heeft gemaakt, zijn de processen-verbaal van de Statenverkiezingen in 2011, 2015 en 2019 bekeken (Gemeente Zwolle, 2011; Kiesraad, 2015a, 2015b, 2019a, 2019b; Provincie Gelderland, 2011). Deze tonen niet alleen het aantal stemmen dat elke partij tijdens de verkiezingen heeft behaald, maar ook de volgorde van de kandidaten van elke partij.

Om de *gepercipieerde werkdruk* in relatie tot de ontwikkeling van de lidmaatschapsduur te onderzoeken, is deze variabele geoperationaliseerd als de mate waarin een Statenlid werkdruk heeft

ervaren tijdens het uitvoeren van de rol als Statenlid. Onderzoek heeft aangetoond dat werkdruk kan worden gemeten aan de hand van verschillende factoren, waaronder de hoeveelheid werk maar ook het tempo, de tijdsdruk en hectiek waarmee de werkzaamheden volgens individuen moeten worden uitgevoerd (Smulders & Houtman, 2004). Werkdruk is echter een breed begrip en kan per persoon verschillend worden geïnterpreteerd. Daarom is ervoor gekozen om gepercipieerde werkdruk zonder verschillende dimensies in het onderzoek op te nemen. De informatie die nodig was om de variabele te onderzoeken, is verzameld aan de hand van enquêtes met oud-Statenleden. Op deze wijze werd gepoogd hun individuele ervaringen met werkdruk te achterhalen. In de enquête werd aan oud-Statenleden gevraagd in hoeverre ze werkdruk hebben ervaren tijdens hun Statenlidmaatschap en of deze ervaren werkdruk van invloed was op hun beslissing om te stoppen als Statenlid (zie Bijlage B). Deze tweede vraag werd alleen gesteld als het oud-Statenlid eerder in de enquête had aangegeven vrijwillig te zijn vertrokken uit de Provinciale Staten en ervaring te hebben gehad met werkdruk.

Om de *ervaring met ongewenste incidenten* van Statenleden met burgers te kunnen meten, is dit geoperationaliseerd als het aantal keer dat een Statenlid te maken heeft gehad met verbale agressie, serieuze bedreigingen en fysieke agressie vanuit burgers. De variabele is opgesplitst in deze drie dimensies, aangezien deze categorieën de meest voorkomende vormen van ongewenste incidenten omvatten die politici kunnen ervaren (Marijnissen & Kolthoff, 2018). Om de benodigde informatie te verkrijgen, lag de focus op de enquêtes die zijn verstuurd naar oud-Statenleden. In de enquête werden de respondenten gevraagd naar hun ervaringen met verbale agressie, serieuze bedreigingen en fysieke agressie vanuit burgers, gevolgd door de vraag of dit van invloed was op hun beslissing om de Provinciale Staten te verlaten (zie Bijlage B). Net als bij ervaren werkdruk werd deze vraag alleen gesteld aan respondenten die vrijwillig hun zetel hebben verlaten en die hadden aangegeven ervaring te hebben gehad met één of meer van de drie categorieën.

In dit onderzoek is als laatste de focus gelegd op de *ervaren beperkte individuele impact* met de rol als Statenlid. Deze variabele is geoperationaliseerd als de mate waarin de ervaren individuele impact op het provinciale beleid minder groot is geweest dan de verwachting van het Statenlid was voorafgaand aan het Statenlidmaatschap. Om dit te onderzoeken, is allereerst vastgesteld of oud-Statenleden in bepaalde mate de verwachting hadden individuele impact te gaan hebben, en vervolgens is gekeken of deze verwachting is uitgekomen. Deze variabele is hierdoor opgedeeld in twee dimensies en is gebaseerd op het onderzoek van Kerby en Blidook (2011). De gegevens voor deze analyse zijn verzameld via de enquêtes. Als een oud-Statenlid in de enquête aangaf dat hij of zij vrijwillig was vertrokken, voorafgaand aan het Statenlidmaatschap de verwachting had om individuele impact te hebben op het provinciale beleid en vervolgens benoemde dat dit uiteindelijk niet of nauwelijks zo bleek te zijn, werd de vraag gesteld of dit heeft bijgedragen aan de beslissing om te stoppen.

Tabel 1 Operationalisatieschema onafhankelijke variabelen

	Variabele	Dimensies	Indicatoren	Databronnen
Macroniveau	<i>De omvang van het parlement</i>		Het aantal zetels waar de Provinciale Staten uit bestaan	Officiële websites Provincie Gelderland en Overijssel
	<i>Professionalisering van het parlement</i>	Vergoeding	Het aantal euro dat een Statenlid jaarlijks krijgt voor het uitvoeren van de functie	Circulaires indexering provinciebestuurders
		Ondersteuning	Het aantal voltijdsfuncties (fte) waar de griffie binnen de Provinciale Staten uit bestaat	Jaarverslagen griffie en rapportage ondersteuning van Provinciale Staten (Rekenkamer Oost-Nederland, 2023)
Mesoniveau	<i>Electorele volatiliteit</i>		De grootte van de verandering in het aantal zetels dat een politieke partij heeft na de verkiezingen ten opzichte van de voorgaande verkiezingen	Verkiezingsuitslagen 2011, 2015 en 2019
	<i>Aanwezigheid vrijwillig genderquotum</i>		De aanwezigheid van minstens drie vrouwen op de eerste zes plekken van de kandidatenlijst van een politieke partij	Processen-verbaal uitslagen Provinciale Statenverkiezingen 2011, 2015 en 2019
Microniveau	<i>Gepercipieerde werkdruk</i>		De mate waarin het Statenlid werkdruk heeft ervaren tijdens het uitvoeren van de rol als Statenlid	Enquête
	<i>Ervaring met ongewenste incidenten</i>	Verbale agressie	Het aantal keer dat een Statenlid is uitgescholden, gediscrimineerd of tegen is geschreeuwd.	Enquête
		Serieuze bedreigingen	Het aantal keer dat een Statenlid mondeling of schriftelijk is bedreigd.	
		Fysieke agressie	Het aantal keer dat een Statenlid is geschopt, geduwd, geslagen of waarbij spullen zijn vernield.	
	<i>Ervaren beperkte individuele impact</i>	De verwachting individuele impact te hebben	De mate waarin het Statenlid vooraf de verwachting heeft gehad individuele impact te gaan hebben op het provinciale beleid.	Enquête
		De ervaren individuele impact tijdens het bekleden van de functie	De mate waarin het Statenlid tijdens het uitvoeren van de rol heeft ervaren individuele impact op het beleid te hebben gemaakt.	

Zoals Tabel 1 laat zien, is voor de drie factoren op microniveau gebruik gemaakt van enquêtes. Deze zijn gecreëerd met het MWM2-programma en op 25 mei 2023 verzonden naar oud-Statenleden die gedurende de periode 2015-2019 en/of 2019-2023 een zetel hebben vervuld. De oud-Statenleden kregen twee weken de tijd om de enquête in te vullen. De verspreiding van de enquêtes vond intern plaats via de griffieondersteuning van de provincies. Binnen de Gelderse Provinciale Staten is de enquête naar alle oud-Statenleden van de twee betreffende zittingstermijnen verstuurd, wat neerkwam op 111 oud-Statenleden. In de Overijsselse Provinciale Staten werd de enquête verstuurd naar 58 van de 98 oud-Statenleden uit de afgelopen twee periodes. Uiteindelijk hebben 34 oud-Statenleden uit Gelderland en 22 oud-Statenleden uit Overijssel de enquête ingevuld, wat neerkomt op een responspercentage van 33,1 procent.

De enquête bestond uit 20 vragen die gericht waren op het meten van de gepercipieerde werkdruk, de ervaring met ongewenste incidenten en de ervaren beperkte individuele impact (zie Bijlage B). De vragen waren voornamelijk geformuleerd als gesloten vragen, waarbij de respondenten keuzemogelijkheden kregen om hun antwoord te selecteren. Bij enkele vragen was er echter ook een optie om een toelichting te geven, waardoor de respondenten de ruimte hadden om hun persoonlijke ervaringen uitgebreider te delen.

3.2.3. Aanvullende dataverzameling

Uit paragraaf 3.2.2. is gebleken dat er verschillende databronnen zijn gebruikt om de invloed van de zeven onafhankelijke variabelen op de lidmaatschapsduur te kunnen analyseren. Echter, in dit onderzoek is tevens gebruik gemaakt van aanvullende dataverzameling middels twee interviews met zowel de griffier van Gelderland als Overijssel. Het doel van deze interviews was het achterhalen van de percepties van de griffiers met betrekking tot de invloed van de verschillende onafhankelijke factoren die in dit onderzoek zijn geanalyseerd. De keuze om griffiers te interviewen is gebaseerd op hun positie als hoofd van de ondersteuning binnen de Provinciale Staten, waardoor zij een goed overzicht hebben van de ontwikkelingen in het parlement en nauw betrokken zijn bij de Statenleden zelf. Hun ervaringen zijn daarom waardevol geweest om mee te nemen in dit onderzoek. Op basis van de antwoorden die de griffiers hebben gegeven tijdens de interviews konden hypothesen echter niet zomaar worden verworpen of bevestigd. Deze informatie gold dus ter illustratie en aanvulling op de andere databronnen.

De twee interviews met de griffiers van Gelderland en Overijssel vonden afzonderlijk plaats op beide provinciehuizen in mei 2023 en bestonden uit acht open vragen, zoals vermeld in Bijlage A. Er is gekozen voor open vragen in de interviews, om de griffiers de gelegenheid te geven hun ervaringen zo volledig mogelijk te delen. De interviewvragen richtten zich op de visie van de griffiers met betrekking tot de invloed van verschillende onafhankelijke factoren op de wisselingen van Statenleden. Daarnaast kregen de griffiers de gelegenheid om andere factoren te benoemen die volgens hun van invloed zijn geweest

tijdens hun periode als griffier, maar die niet zijn opgenomen in dit onderzoek. De verzamelde informatie uit de interviews is verwerkt in een interviewverslag en met goedkeuring van de griffiers gebruikt als aanvullend bronmateriaal voor dit onderzoek. In dit onderzoek zijn geen directe quotes uit het interview gebruikt, maar is er gerefereerd aan de kernpunten zoals vastgelegd in de interviewverslagen.

3.3 Data-analyse

Na de dataverzameling zijn de gegevens systematisch geanalyseerd om de ontwikkeling van de afhankelijke variabele in kaart te brengen en vervolgens verbanden te zoeken tussen de afhankelijke en onafhankelijke variabelen. Voor het onderzoeken van de lidmaatschapsduur op de drie verschillende onderzoeksniveaus, is een beschrijvende data-analyse uitgevoerd. Naast de aanvullende verkregen kwalitatieve data uit de interviews met de griffiers, is wat betreft de zeven onafhankelijke variabelen eveneens een beschrijvende data-analyse toegepast. Deze methode stelt onderzoekers in staat om kwantitatieve data te ordenen en de verdeling van een dataset duidelijk weer te geven (Fisher & Marshall, 2009). Het doel van deze benadering is om algemene patronen en kenmerken te ontdekken, die als basis kunnen dienen voor verdere analyses. Een voordeel van beschrijvende statistiek is dat het op een duidelijke manier kan zorgen voor een samenvatting van de verzamelde kwantitatieve gegevens. Deze methode kan echter geen volledige causaliteit vaststellen, vanwege het ontbreken van relevante informatie (Fisher & Marshall, 2009). In dit gedeelte van de methodesectie worden de gemaakte keuzes tijdens de analyse en het gebruik van de methode nader toegelicht.

3.3.1. Analyse afhankelijke variabelen

Om de informatie te verkrijgen van de lidmaatschapsduur op de drie onderzoeksniveaus, is voor elk Statenlid dat tussen 10 maart 2011 en 28 maart 2023 een zetel heeft bekleed onderzocht wanneer het lidmaatschap begon en eindigde. Indien een Statenlid herkozen werd tijdens de provinciale verkiezingen van 2023 en er dus nog geen einddatum bekend was, is de duur berekend tot het einde van de onderzoeksperiode (28 maart 2023). Vervolgens is voor elk jaar op 1 januari binnen de onderzochte periode de lidmaatschapsduur berekend van Statenleden die op dat moment actief waren binnen de Provinciale Staten. Het eerste meetmoment was op 1 januari 2012 en het laatste op 1 januari 2023, wat betekent dat er 12 metingen hebben plaatsgevonden. Alle verzamelde gegevens zijn opgeslagen in een datamatrix in Excel, waarbij de metingen voor Gelderland en Overijssel apart zijn gehouden. Naast de lidmaatschapsduur is ook vastgelegd bij welke politieke partij(en) het Statenlid aangesloten was of is.

Er is besloten om de Statenleden die kort na de verkiezingen werden benoemd tot gedeputeerde en in de voorgaande periodes geen Statenlid zijn geweest, niet mee te nemen in de dataset. Dit heeft te maken met het feit dat gedeputeerden doorgaans tussen april en juni na de verkiezingen worden benoemd in het

college en voor die tijd nauwelijks deel uitmaken van de Provinciale Staten. Als deze Statenleden wel zouden worden opgenomen in de dataset, zou hun lidmaatschapsduur slechts één of twee maanden bedragen. Dit zou het beeld van de lidmaatschapsduur van de totale onderzoekspopulatie als gevolg kunnen vertekenen.

De periode waarin een Statenlid tijdelijk gestopt is met het Statenlidmaatschap, is niet meegerekend in de individuele duur van het lidmaatschap. De betreffende Statenleden kregen verlof van 16 weken, met de mogelijkheid tot verlenging. Er was in alle gevallen sprake van een tijdelijke opvolger. Deze opvolgers zijn tevens meegenomen in het databestand.

Nadat de datamatrix in Excel voor zowel Gelderland als Overijssel volledig was, werd deze geïmporteerd naar SPSS. In SPSS is vervolgens gefocust op de centrum- en spreidingsmaten van de dataset om een duidelijke ontwikkeling van de duur van het Statenlidmaatschap in zowel Gelderland als Overijssel te kunnen waarnemen. Eventuele uitschieters in de dataset werden niet meegenomen in de analyses. De ontwikkelingen van de lidmaatschapsduur op de verschillende onderzoeksniveaus zijn in diagrammen weergegeven, waarbij tevens een vergelijking is gemaakt tussen Overijssel en Gelderland.

3.3.2. Analyse onafhankelijke variabelen

De verkregen data uit de bestaande documenten en enquêtes waren in alle gevallen numeriek en werden eerst verzameld in Excel voordat ze werden geïmporteerd naar SPSS. De dataset is per factor in SPSS geanalyseerd met behulp van frequentietabellen. De enquêteresultaten zijn daarnaast ook geanalyseerd met kruistabellen, waarmee de antwoorden van specifieke groepen binnen de dataset werden vergeleken.

Met het MWM2-programma, waarin de enquêtes zijn gemaakt en beheerd, konden alle resultaten worden geïmporteerd naar SPSS. Aan de hand van het databestand wat hieruit volgde werd duidelijk dat 34 oud-Statenleden uit Gelderland de enquête hadden ingevuld. Deze groep respondenten vertoonde een aanzienlijke mate van representativiteit ten opzichte van de onderzochte populatie. Het merendeel van de respondenten was namelijk mannelijk en bevond zich in de leeftijdscategorie van 56 tot 65 jaar, wat vergelijkbaar is met de gehele onderzochte populatie. Bovendien werden beide zittingsperiodes bijna evenredig vertegenwoordigd, en elke politieke partij had ten minste één oud-Statenlid dat de vragenlijst had ingevuld. Het CDA was in de meerderheid, wat begrijpelijk is gezien het feit dat het CDA tijdens de afgelopen zittingsperiodes de meeste zetels in de Gelderse Provinciale Staten had.

Uit de dataset van Overijssel bleek dat 22 oud-Statenleden de enquête hadden ingevuld. Deze groep respondenten was minder representatief, aangezien slechts drie van de 26 vrouwen uit de onderzochte periode de enquête hadden ingevuld. Daarnaast was lang niet elke partij vertegenwoordigd onder de respondenten, alleen het CDA, de PvdA, GroenLinks, de ChristenUnie, D66 en de SP. Los van deze afwijkingen werden de twee onderzochte periodes wel bijna evenredig vertegenwoordigd.

3.4 Betrouwbaarheid en validiteit

3.4.1 Betrouwbaarheid

Met het beoordelen van de betrouwbaarheid van een onderzoek wordt gekeken naar de mate waarin het onderzoek zo dicht mogelijk de werkelijke situatie benadert. Een onderzoek is betrouwbaar wanneer deze herhaalbaar is en de metingen dus op consistente wijze zijn uitgevoerd (Drost, 2011).

Om de betrouwbaarheid in dit onderzoek te waarborgen, is er zorgvuldig gelet op consistentie bij het verzamelen van de data. Zo ontvingen bij de enquêtes alle respondenten voorafgaand aan de vragenlijst dezelfde informatie over het onderzoek en konden de enquêtes alleen online worden ingevuld door oud-Statelingen zelf. Deze enquêtes konden volledig anoniem worden ingevuld. Voor de analyse van bestaande documenten zijn voor zowel Gelderland als Overijssel dezelfde type documenten gebruikt en is de data op consistente wijze verkregen. Beide interviews vonden daarnaast plaats in het provinciehuis en de griffiers werden dezelfde open vragen gesteld in identieke volgorde. Ook hadden de twee interviews een vergelijkbare tijdsduur van ongeveer een half uur. Om mogelijke vertekeningen bij het verwerken van de interviews te voorkomen, zijn de interviewverslagen nagekeken door de geïnterviewden en na eventuele aanpassingen goedgekeurd. De betrouwbaarheid in dit onderzoek is tevens gewaarborgd door de transparante uiteenzetting van de onderzoeksmethode, waardoor het onderzoek beter te repliceren is.

Desalniettemin kan de betrouwbaarheid van dit onderzoek verminderd zijn op het moment dat de enquêtes niet geheel representatief blijken te zijn voor de onderzochte populatie. In dat geval zouden verkregen resultaten aanzienlijk kunnen verschillen op het moment dat het onderzoek opnieuw uitgevoerd zou worden. De externe validiteit vermindert dan ook, omdat resultaten moeilijk te generaliseren zijn zonder een representatieve groep respondenten. Om deze negatieve gevolgen te omzeilen is gepoogd de enquête zo breed mogelijk uit te zetten, waardoor de kans het grootst werd dat de resultaten representatief zouden zijn. Volledige representativiteit kan echter alleen worden bereikt als alle Statelingen uit de betreffende onderzoeksperiode de enquête zouden invullen, wat lastig is om te bereiken. Daarom is in dit onderzoek een kanttekening geplaatst bij de resultaten van de enquête en is op transparante wijze aangegeven welke kenmerken de groep respondenten had in verhouding tot de onderzoekspopulatie.

3.4.2 Validiteit

De validiteit van een onderzoek refereert aan de mate waarin de metingen van een test overeenkomen met de beoogde doelstellingen. Een hoge validiteit impliceert dus dat de manier waarop het onderzoek wordt uitgevoerd de meest geschikte wijze is om het doel van het onderzoek te bereiken (Drost, 2011).

In dit onderzoek zijn diverse stappen ondernomen om de validiteit van de resultaten te verzekeren. Allereerst is zowel de inhoudsvaliditeit als de constructvaliditeit gewaarborgd door een nauwkeurige

operationalisatie van de concepten. Op deze manier zijn de metingen namelijk zo effectief mogelijk uitgevoerd, zonder essentiële aspecten te vergeten. Voor het creëren van valide enquêtes zijn de vragen gebaseerd op eerder uitgevoerde wetenschappelijke onderzoeken, wat heeft geresulteerd in een duidelijk inzicht over wat er met elke vraag werd gemeten. Tevens is de validiteit van de interviews gewaarborgd door in beide interviews identieke gestructureerde vragen te stellen. Echter, de constructvaliditeit van zowel de enquête- als de interviewresultaten zou kunnen zijn verminderd op het moment dat de respondenten zouden neigen naar het geven van sociaal wenselijke antwoorden op de vragen. In dat geval zou de werkelijkheid niet volledig aan het licht worden gebracht (Grimm, 2010). Om dit probleem te vermijden, zijn de enquêtes online op anonieme wijze afgenomen, waardoor de identiteit van de oud-Statensleden niet kon worden achterhaald aan de hand van hun antwoorden. Wat betreft de interviews was een vergelijkbare mate van anonimiteit echter niet te verwezenlijken, aangezien specifiek de griffiers van de Provinciale Staten van Gelderland en Overijssel werden benaderd om hun ervaringen te delen. Om het risico op sociaal wenselijke antwoorden toch te omzeilen, vonden beide interviews plaats in een afgesloten ruimte en is vertrouwelijkheid gewaarborgd bij de verwerking van de verkregen data.

Voor het handhaven van de externe validiteit, wat verwijst naar de generaliseerbaarheid van de resultaten naar andere populaties, contexten en tijdsperiodes, is getracht zoveel mogelijk respondenten te betrekken bij de enquête (Drost, 2011). Hierdoor is de diversiteit onder de deelnemers namelijk versterkt en werd er dus niet geselecteerd op andere kenmerken dan dat het oud-Statensleden dienden te zijn die het lidmaatschap vervulden in de periode tussen 2015 en 2023. Dit heeft vervolgens de generaliseerbaarheid vergroot naar andere decentrale parlementaire organen.

4. Resultaten

In dit gedeelte wordt gepresenteerd hoe de afhankelijke variabelen zich hebben ontwikkeld en of er een relatie lijkt te bestaan met de onafhankelijke variabelen. De verzamelde data zijn hierbij geanalyseerd om mogelijke verbanden te kunnen identificeren. Daarnaast worden andere factoren besproken die niet zijn opgenomen in dit onderzoek, maar wel in de enquêtes en interviews zijn opgemerkt als mogelijke variabelen die van invloed kunnen zijn op de lidmaatschapsduur.

4.1 Macroniveau

4.1.1 De jaarlijkse duur van het Statenlidmaatschap

De dataset van Gelderland omvatte een totaal van 154 Statenleden, wat betekent dat 154 mensen een zetel hebben ingenomen in de periode tussen 10 maart 2011 en 28 maart 2023. Bij alle meetmomenten waren er 55 zittende Statenleden, en er bleken geen Statenleden te zijn met een sterk afwijkende lidmaatschapsduur. Voor Overijssel omvatte de dataset 129 Statenleden. Met uitzondering van de jaren 2013 en 2023 werden er jaarlijks 47 Statenleden geteld.¹ Vanwege 1 Statenlid met een sterk afwijkende lidmaatschapsduur is besloten om deze persoon uit de analyse te verwijderen.²

Uit Figuur 3 blijkt dat de ontwikkeling van de lidmaatschapsduur van zowel de Provinciale Staten van Gelderland als die van Overijssel vergelijkbaar is. De Provinciale Staten van Gelderland hebben een iets langere gemiddelde lidmaatschapsduur dan die van Overijssel, hoewel het verschil niet groot is en dit niet geldt voor de metingen in 2020 en 2021. De vierjarige stijging in beide Provinciale Staten kan worden toegeschreven aan de verkiezingen. Na de provinciale verkiezingen in 2011, 2015 en 2019 vertrokken telkens een aantal Statenleden, waardoor veel nieuwkomers een zetel innamen en de gemiddelde duur van het Statenlidmaatschap als gevolg daarvan daalde.

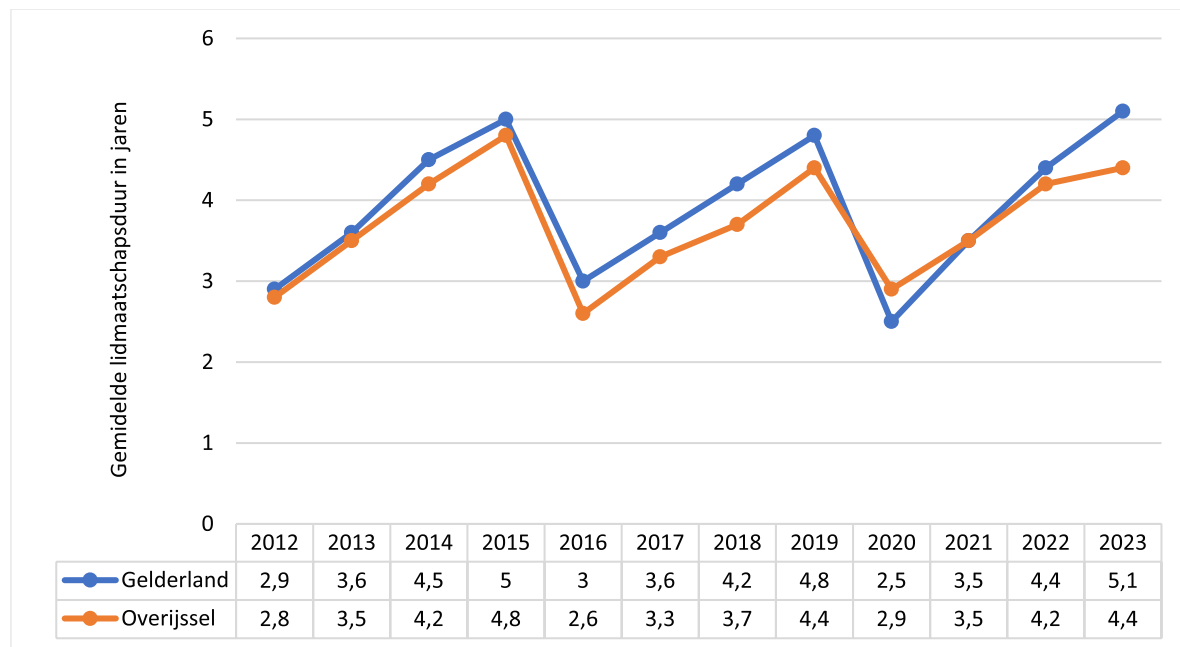
De analyse van de dataset toont aan dat de piek van de gemiddelde lidmaatschapsduur in Overijssel heeft plaatsgevonden op 1 januari 2015, met een duur van 4,8 jaar. Deze piek is te wijten aan het geringe aantal Statenleden dat in de voorgaande jaren hun lidmaatschap beëindigde in vergelijking met de andere periodes. In Gelderland werd de hoogste gemiddelde lidmaatschapsduur gemeten in 2023, met

¹ In 2013 werden er 46 Statenleden in plaats van 47 Statenleden geteld, omdat er eind 2012 een Statenlid afscheid nam en de opvolger pas halverwege januari 2013 werd geïnstalleerd. Op 1 januari 2023 waren er ook maar 46 Statenleden, doordat er in 2022 meerdere Statenleden vertrokken waarna 1 van de vrijgekomen zetels niet meer kon worden opgevuld. De Overijsselse Provinciale Staten hebben tot aan de verkiezingen in maart 2023 gefunctioneerd met 1 lege zetel.

² Het Statenlid met een afwijkende individuele lidmaatschapsduur had begin 2023 28,7 jaar in de Provinciale Staten gezeten, wat aanzienlijk langer is dan de lidmaatschapsduur van de andere Statenleden. Deze meting zou de jaarlijkse gemiddeldes met gemiddeld 0,5 jaar omhoog halen, wat een vertekenend beeld van de lidmaatschapsduur zou veroorzaken. Om deze reden is ervoor gekozen om dit Statenlid niet mee te nemen in de analyse.

een duur van 5,1 jaar. Uit de dataset blijkt dat deze piek toegeschreven kan worden aan de relatief korte lidmaatschapsduur van de vertrokken Statenleden in de voorgaande periode. Wat betreft Overijssel laat Figuur 3 juist een afvlakking zien in 2023. In vergelijking met 2022 is er een kleine toename van 0,2 jaar, wat verwaarloosbaar is in vergelijking met andere jaren. Dit is veroorzaakt door het tussentijdse vertrek van 8 Statenleden in 2022, waarvan een aanzienlijk aantal relatief lang had deelgenomen aan de Provinciale Staten.

Uit Figuur 3 blijkt verder dat in 2020 de lidmaatschapsduur in Gelderland het laagste was, met gemiddelde duur van 2,5 jaar. Dit is te wijten aan de Provinciale Statenverkiezingen in 2019, waarbij er relatief veel wisselingen plaatsvonden. De kortste gemiddelde lidmaatschapsduur in Overijssel was 2,6 jaar, gemeten in 2016. Ook dit kan worden gerelateerd aan het aantal vertrokken Statenleden bij de verkiezingen in het voorgaande jaar.

Figuur 3 Gemiddelde duur Statenlidmaatschap jaarlijks gemeten

De bovenstaande figuur toont aan dat zowel de Gelderse als de Overijsselse Provinciale Staten gedurende de onderzochte periode een vergelijkbare ontwikkeling hebben doorgemaakt wat betreft de gemiddelde lidmaatschapsduur van Statenleden. Er zijn geen opvallende uitschieters te zien en in beide Provinciale Staten is de gemiddelde lidmaatschapsduur steeds toegenomen tijdens de vierjarige zittingstermijn. Dit wijst op een zekere mate van continuïteit, waarbij een aanzienlijke groep Statenleden hun volledige termijn van vier jaar heeft volmaakt. Deze bevinding staat in contrast met eerdere onderzoeken waarin

juist de hoge doorstroom van Statenleden en de bijbehorende instabiliteit benadrukt werden (Noordelijke Rekenkamer, 2022; Stichting Decentraal Bestuur, 2023).

4.1.2 De omvang van het parlement

In de analyse van de invloed van de parlamentsomvang op de lidmaatschapsduur heeft de focus op het zetelaantal van beide Provinciale Staten gelegen. Hieruit is gebleken dat het zetelaantal gedurende de onderzochte periode niet is veranderd, waarbij Gelderland consistent 55 zetels en Overijssel 47 zetels had (Provincie Gelderland, z.d.; Provincie Overijssel, z.d.). Een uitzondering hierbij betreft het zetelaantal van Overijssel in een gedeelte van 2022 en 2023, toen de Provinciale Staten tijdelijk functioneerden met 1 lege zetel. Dit was echter geen structurele aanpassing en is daarom niet meegenomen in de analyse.

Vanwege het gegeven dat Gelderland meer inwoners heeft dan Overijssel, hebben de Gelderse Provinciale Staten meer zetels tot hun beschikking. Zoals besproken in de vorige paragraaf, is gebleken dat de gemiddelde duur van het Statenlidmaatschap in Gelderland iets langer is. Dit zou kunnen suggereren dat Provinciale Staten met een groter zetelaantal een langere lidmaatschapsduur kennen. Desalniettemin is dit moeilijk met zekerheid vast te stellen vanwege het geringe verschil tussen Gelderland en Overijssel wat betreft de afhankelijke variabele.

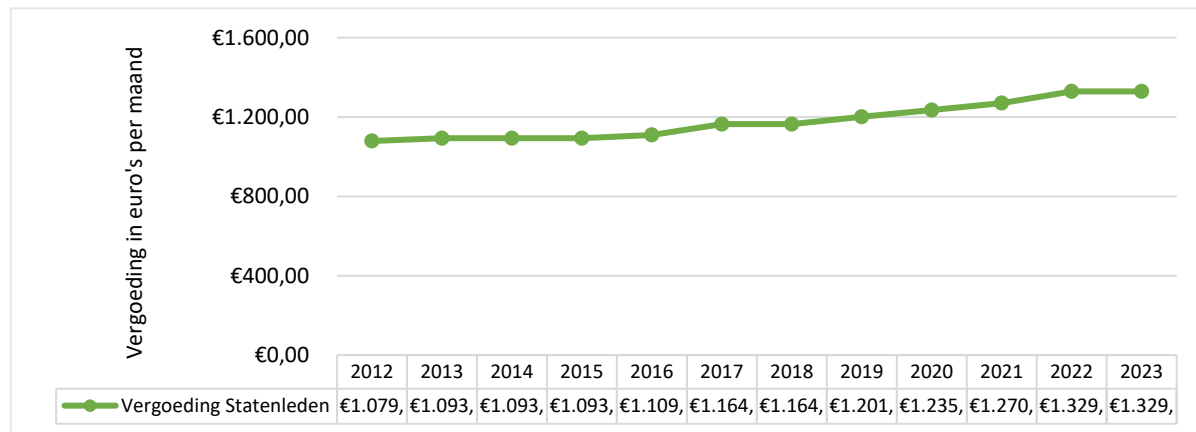
Op basis van de bovenstaande analyse kan geconcludeerd worden dat er geen aantoonbare samenhang is gevonden tussen de omvang van het parlement en de ontwikkeling van de lidmaatschapsduur. Het verschil tussen de gemiddelde lidmaatschapsduur van Gelderland en Overijssel is verwaarloosbaar en het zetelaantal van de parlementen is niet veranderd. Daarom is in dit onderzoek de eerste hypothese (H1), waarin is gesteld dat een Provinciale Staten met een grotere omvang een kortere lidmaatschapsduur van Statenleden heeft, verworpen.

4.1.3 De professionalisering van het parlement

Vergoeding

De vergoeding van Statenleden wordt jaarlijks vastgesteld op basis van de indexatie van de Cao-lonen voor de overheid. Uit de jaarlijkse circulaire is gebleken dat de vergoeding hetzelfde is voor alle Provinciale Staten, wat betekent dat Statenleden in zowel Gelderland als Overijssel dezelfde beloning ontvangen (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2023a). Figuur 4 toont aan dat de vergoeding van Statenleden gedurende de onderzochte periode licht is gestegen. Het is echter belangrijk op te merken dat deze stijging geen structurele toename met een specifieke reden betreft. Vanaf de nieuwe zittingsperiode in 2023 is er wel een structurele verhoging van de vergoeding doorgezet, waarbij het

bedrag is gestegen van €1.329 naar €1.895 per maand (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2023b). Deze stijging valt echter net buiten de onderzochte periode.

Figuur 4 Vergoeding Statenleden (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2023a)

Ondersteuning

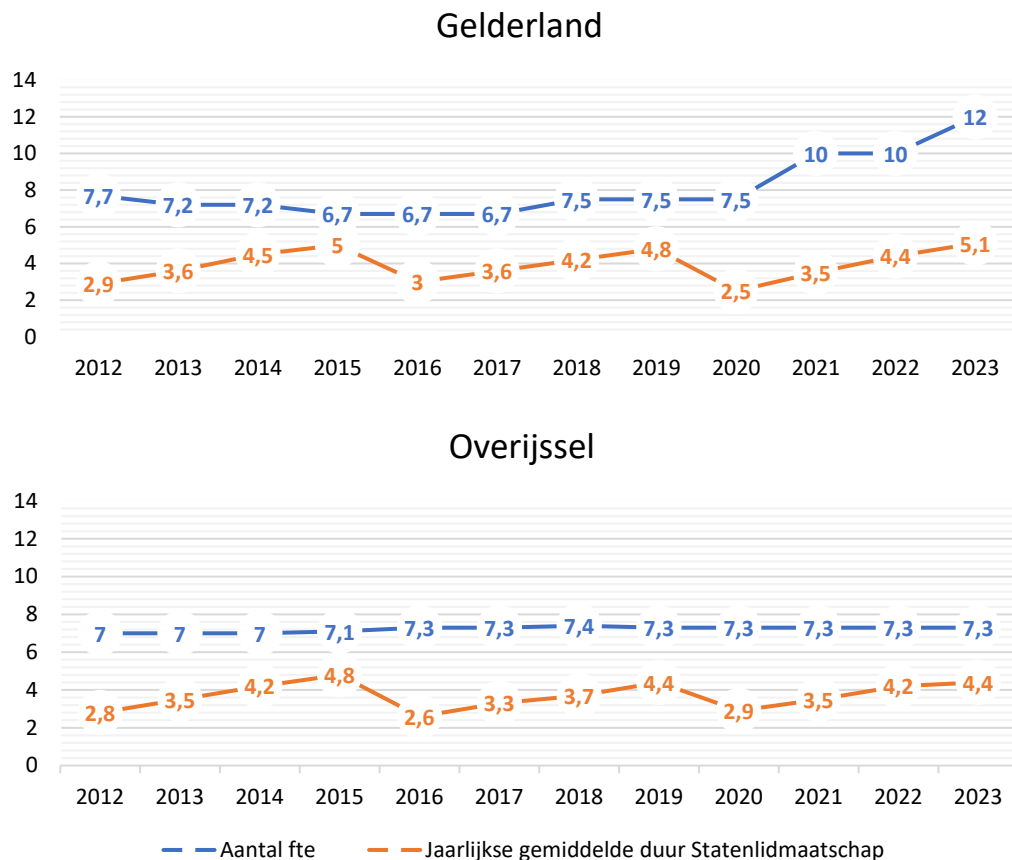
De griffie van zowel Gelderland als Overijssel bestaat uit een Statengriffier, plaatsvervangend griffier en Statenadviseurs. In het geval van Overijssel wordt de ondersteuning verder aangevuld met commissiegriffiers, managementassistentes en een communicatieadviseur (Provincie Overijssel, z.d.). Bij Gelderland zijn nog een werkvoorbereider en realisator betrokken (Provincie Gelderland, 2021). Deze samenstelling kan echter per jaar verschillen en de omvang van de Statengriffie dus ook, zoals wordt geïllustreerd in Figuur 5.

In vergelijking met Overijssel is de griffieomvang van Gelderland groter, met uitzondering van de jaren 2016, 2017 en 2018 (De Staat van Overijssel, z.d.; Provincie Gelderland, 2012-2020; Rekenkamer Oost-Nederland, 2023). Na 2020 is de griffieomvang van Gelderland toegenomen, waardoor de griffie momenteel uit aanzienlijk meer fte bestaat dan de griffie van Overijssel. Bij Overijssel is de griffieomvang relatief stabiel gebleven gedurende de jaren, met een lichte stijging na 2015. Uit een van de interviews is echter gebleken dat de ondersteuning zal worden uitgebreid van 7,3 naar 9,3 fte. Door de fragmentatie binnen de Provinciale Staten is de vraag naar griffieondersteuning namelijk groter geworden.

Figuur 5 laat zien dat ontwikkeling van de griffieomvang in Gelderland door de jaren heen anders is dan die van de duur van het Statenlidmaatschap. Zo is griffieomvang van Gelderland in de laatste drie jaar van de onderzoeksperiode aanzienlijk toegenomen, maar is dit niet het geval voor de lidmaatschapsduur. Hoewel de gebruikelijke vierjarige stijging zichtbaar is, wijkt deze niet af van de andere twee zittingstermijnen. Daarom kan niet worden geconcludeerd dat de stijging van de lidmaatschapsduur vanaf 2020 te wijten is aan de toename van de griffieomvang. In een interview is

echter wel de ervaren positieve impact vermeld van goede ondersteuning op het werk van Statenleden. In een gesprek met een Statenlid werd namelijk duidelijk dat dit betreffende Statenlid zonder inwerkprogramma vanuit de ondersteuning drie jaar nodig had gehad het Statenwerk volledig te begrijpen.

Wat betreft Overijssel is er sprake van een stabiele ontwikkeling van de griffieomvang en is er een duidelijke vierjaarlijkse trend zichtbaar in de lidmaatschapsduur. Desalniettemin is het moeilijk om vast te stellen of hier een verband tussen bestaat, aangezien de trend van de lidmaatschapsduur die elke vier jaar wordt waargenomen, ook kan worden veroorzaakt door andere factoren.

Figuur 5 De ontwikkeling van het aantal fte van de griffie in relatie tot de jaarlijkse gemiddelde lidmaatschapsduur

Op basis van de bovenstaande analyse kan worden geconcludeerd dat zowel de ontwikkeling van de vergoeding als de ondersteuning van Statenleden geen invloed lijkt te hebben op de lidmaatschapsduur. Figuur 4 en 5 laten zien dat er geen duidelijke correlatie bestaat tussen de variabelen, aangezien de ontwikkeling van de vergoeding en de ondersteuning niet gelijk loopt aan de ontwikkeling van de lidmaatschapsduur. Bovendien is het verschil tussen Gelderland en Overijssel wat betreft de lidmaatschapsduur niet duidelijk genoeg om iets met zekerheid te kunnen concluderen over beide

factoren. Hoewel uit de interviews blijkt dat de griffie belangrijke handvaten biedt aan Statenleden, ontbreekt de informatie om een verband tussen de ondersteuning en lidmaatschapsduur vast te kunnen stellen. In dit onderzoek is daarom de tweede hypothese, waarin is gesteld dat een hogere mate van professionalisering leidt tot een langere lidmaatschapsduur van Statenleden, verworpen.

4.2 Mesoniveau

4.2.1 De lidmaatschapsduur van politieke partijen

In dit gedeelte wordt belicht hoe de lidmaatschapsduur van Statenleden per partij zich heeft ontwikkeld en wat de mogelijke invloed van electorale volatiliteit en het vrijwillig genderquotum is geweest. In Tabel 2 in paragraaf 4.2.2. zijn de ontwikkelingen van de lidmaatschapsduur per partij uiteengezet.

In Gelderland is de gemiddelde lidmaatschapsduur van alle partijen per zittingstermijn gedaald van 4,2 naar 3,7 jaar en vervolgens weer gestegen naar een duur van 4,3 jaar. Het gaat hierbij dus niet om de jaarlijkse gemiddelde lidmaatschapsduur zoals onderzocht op macroniveau, maar het gemiddelde per zittingsperiode van alle partijen. Uit Tabel 2 blijkt dat de gemiddelde lidmaatschapsduur van GroenLinks in alle periodes in verhouding aanzienlijk laag was, waarbij de laagst gemeten duur 1,6 jaar bedroeg in de tweede periode. Daarentegen hebben Statenleden van de Partij voor de Dieren in elke periode relatief lang deelgenomen aan de Provinciale Staten, met in 2019-2023 een uitschieter van 8,3 jaar.

Voor Overijssel geldt dat de totale gemiddelde lidmaatschapsduur van alle partijen is afgenomen van 4 jaar in de eerst gemeten periode naar 3,1 jaar in de periode tussen 2015-2019, en vervolgens weer is gestegen naar 3,9 jaar in de laatste periode. De meeste partijen wijken hier niet sterk vanaf, maar voor de D66 is de gemiddelde lidmaatschapsduur in elke onderzochte zittingsperiode een stuk lager. De laagst gemeten duur betrof namelijk 1,8 jaar, gemeten in 2011-2015. Daarentegen had de SGP de langste lidmaatschapsduur in de periode 2011-2015, met een gemiddelde van 10,3 jaar.³ De 50PLUS komt het dichtste bij deze piek in de buurt, met een duur van 6,3 jaar in de laatste zittingsperiode.

De resultaten laten zien dat er geen grote verschillen bestaan tussen Gelderland en Overijssel wat betreft de ontwikkeling van de gemiddelde lidmaatschapsduur van de partijen. Tabel 2 toont namelijk aan dat de meeste partijen in beide provincies een aanzienlijk lagere gemiddelde lidmaatschapsduur hebben in de periode 2015-2019 in vergelijking met de andere twee zittingsperiodes.

³ Indien het Statenlid met de afwijkende lidmaatschapsduur wel zou worden meegenomen in de analyse, zou de gemiddelde lidmaatschapsduur hier nog een stuk hoger liggen. Desondanks vertoont de partij een vergelijkbare ontwikkeling van de gemiddelde lidmaatschapsduur, ook zonder de toevoeging van dit Statenlid in de analyse.

4.2.2 Electorale volatiliteit

Uit de analyse van de electorale volatiliteit is gebleken dat deze voor zowel Gelderland als Overijssel het laagst was bij de verkiezingen in 2015, zoals duidelijk wordt weergegeven in Tabel C1 en C2 in Bijlage C. Hoewel de PvdA in beide provincies veel zetels verloor en D66 meerdere zetels won, bleef de rest van de zetelverdeling relatief stabiel (Kiesraad, z.d.). Daarentegen hebben de verkiezingen in 2011 en 2019 wel geleid tot veel verschuivingen. Dit kwam door de opkomst van de PVV in 2011 en het Forum voor Democratie in 2019, met als gevolg dat onder meer het CDA, de PvdA en de SP zetels moesten inleveren in zowel Gelderland als Overijssel (Kiesraad, z.d.).

Tabel 2 toont aan dat de D66 in Gelderland de hoogste electorale volatiliteit kent, met een stijging van 3 zetels bij de verkiezingen van 2015 en een daling van hetzelfde aantal zetels in 2019. Ook bij de PvdA in Overijssel is er sprake van hoge electorale volatiliteit, vanwege het verlies van zetels in de twee provinciale verkiezingen na 2011. Daarentegen hebben de SGP en 50PLUS in Overijssel geen enkele verandering in het zetelaantal meegemaakt in de onderzochte periode, waardoor de electorale volatiliteit voor beide partijen gelijk is aan 0.

Tabel 2 De electorale volatiliteit in relatie tot de lidmaatschapsduur van politieke partijen

	Gelderland	Overijssel																								
CDA	— Zetelaantal — Lidmaatschapsduur <table border="1"> <thead> <tr> <th>Periode</th> <th>Zetelaantal</th> <th>Lidmaatschapsduur</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2011-2015</td> <td>9</td> <td>6,2</td> </tr> <tr> <td>2015-2019</td> <td>9</td> <td>3,2</td> </tr> <tr> <td>2019-2023</td> <td>7</td> <td>4</td> </tr> </tbody> </table> Electorale volatiliteit = 2	Periode	Zetelaantal	Lidmaatschapsduur	2011-2015	9	6,2	2015-2019	9	3,2	2019-2023	7	4	— Zetelaantal — Lidmaatschapsduur <table border="1"> <thead> <tr> <th>Periode</th> <th>Zetelaantal</th> <th>Lidmaatschapsduur</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2011-2015</td> <td>11</td> <td>4,9</td> </tr> <tr> <td>2015-2019</td> <td>11</td> <td>4,1</td> </tr> <tr> <td>2019-2023</td> <td>9</td> <td>3,9</td> </tr> </tbody> </table> Electorale volatiliteit = 2	Periode	Zetelaantal	Lidmaatschapsduur	2011-2015	11	4,9	2015-2019	11	4,1	2019-2023	9	3,9
Periode	Zetelaantal	Lidmaatschapsduur																								
2011-2015	9	6,2																								
2015-2019	9	3,2																								
2019-2023	7	4																								
Periode	Zetelaantal	Lidmaatschapsduur																								
2011-2015	11	4,9																								
2015-2019	11	4,1																								
2019-2023	9	3,9																								
VVD	— Zetelaantal — Lidmaatschapsduur <table border="1"> <thead> <tr> <th>Periode</th> <th>Zetelaantal</th> <th>Lidmaatschapsduur</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2011-2015</td> <td>11</td> <td>2,8</td> </tr> <tr> <td>2015-2019</td> <td>9</td> <td>4,5</td> </tr> <tr> <td>2019-2023</td> <td>8</td> <td>3,3</td> </tr> </tbody> </table> Electorale volatiliteit = 3	Periode	Zetelaantal	Lidmaatschapsduur	2011-2015	11	2,8	2015-2019	9	4,5	2019-2023	8	3,3	— Zetelaantal — Lidmaatschapsduur <table border="1"> <thead> <tr> <th>Periode</th> <th>Zetelaantal</th> <th>Lidmaatschapsduur</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2011-2015</td> <td>8</td> <td>3,7</td> </tr> <tr> <td>2015-2019</td> <td>6</td> <td>4,1</td> </tr> <tr> <td>2019-2023</td> <td>6</td> <td>3,1</td> </tr> </tbody> </table> Electorale volatiliteit = 2	Periode	Zetelaantal	Lidmaatschapsduur	2011-2015	8	3,7	2015-2019	6	4,1	2019-2023	6	3,1
Periode	Zetelaantal	Lidmaatschapsduur																								
2011-2015	11	2,8																								
2015-2019	9	4,5																								
2019-2023	8	3,3																								
Periode	Zetelaantal	Lidmaatschapsduur																								
2011-2015	8	3,7																								
2015-2019	6	4,1																								
2019-2023	6	3,1																								

	Gelderland	Overijssel
GL	— Zetelaantal — Lidmaatschapsduur 2011-2015 2015-2019 2019-2023 <i>Electorale volatiliteit = 4</i>	— Zetelaantal — Lidmaatschapsduur 2011-2015 2015-2019 2019-2023 <i>Electorale volatiliteit = 3</i>
PvdA	2011-2015 2015-2019 2019-2023 <i>Electorale volatiliteit = 4</i>	2011-2015 2015-2019 2019-2023 <i>Electorale volatiliteit = 5</i>
CU	2011-2015 2015-2019 2019-2023 <i>Electorale volatiliteit = 1</i>	2011-2015 2015-2019 2019-2023 <i>Electorale volatiliteit = 1</i>
D66	2011-2015 2015-2019 2019-2023 <i>Electorale volatiliteit = 6</i>	2011-2015 2015-2019 2019-2023 <i>Electorale volatiliteit = 4</i>

	Gelderland	Overijssel
PVV	— Zetelaantal — Lidmaatschapsduur 2011-2015 2015-2019 2019-2023 <i>Electorale volatiliteit = 3</i>	— Zetelaantal — Lidmaatschapsduur 2011-2015 2015-2019 2019-2023 <i>Electorale volatiliteit = 3</i>
SP	2011-2015 2015-2019 2019-2023 <i>Electorale volatiliteit = 4</i>	2011-2015 2015-2019 2019-2023 <i>Electorale volatiliteit = 3</i>
SGP	2011-2015 2015-2019 2019-2023 <i>Electorale volatiliteit = 1</i>	2011-2015 2015-2019 2019-2023 <i>Electorale volatiliteit = 0</i>
PvdD	2011-2015 2015-2019 2019-2023 <i>Electorale volatiliteit = 1</i>	2011-2015 2015-2019 2019-2023 <i>Electorale volatiliteit = 1</i>
50PLUS	2011-2015 2015-2019 2019-2023 <i>Electorale volatiliteit = 1</i>	2011-2015 2015-2019 2019-2023 <i>Electorale volatiliteit = 0</i>

De resultaten in Tabel 2 laten zien dat de relatie tussen zetelverandering en lidmaatschapsduur per partij verschilt. In sommige gevallen lijkt de derde hypothese (H3), waarin de verwachting is opgesteld dat een hogere mate van electorale volatiliteit leidt tot een kortere lidmaatschapsduur van Statenleden, te kloppen. Zo heeft de SP in Gelderland te maken met een hoge electorale volatiliteit als gevolg van een sterke zetelafname in de loop der jaren, en is de gemiddelde lidmaatschapsduur ook gedaald. Bij de 50PLUS in Overijssel is het zetelaantal gedurende de drie zittingsperiodes onveranderd gebleven, terwijl de lidmaatschapsduur in de laatste periode aanzienlijk is toegenomen. Deze uitkomsten sluiten aan bij de verwachting dat een hogere mate van electorale volatiliteit zou leiden tot een kortere lidmaatschapsduur. Het tegenovergestelde is echter zichtbaar bij de PvdA in zowel Gelderland als Overijssel, waar de electorale volatiliteit hoog is vanwege een sterke zetelafname, maar de lidmaatschapsduur juist is gestegen door de jaren heen. Hetzelfde geldt voor de D66 in beide Provinciale Staten, waar de electorale volatiliteit aanzienlijk is vanwege schommelingen in het aantal zetels gedurende de zittingsperiodes, maar de lidmaatschapsduur tevens is gegroeid. Dit komt dus niet overeen met de verwachting.

Op basis van deze resultaten is het onmogelijk geweest een eenduidige relatie vast te stellen tussen de electorale volatiliteit en de ontwikkeling van de lidmaatschapsduur. De derde hypothese (H3), waarin werd verwacht dat een hogere electorale volatiliteit leidt tot een kortere gemiddelde lidmaatschapsduur van Statenleden per partij, kan daarom niet volledig ondersteund worden aan de hand van de resultaten.

4.2.3. Aanwezigheid vrijwillig genderquotum

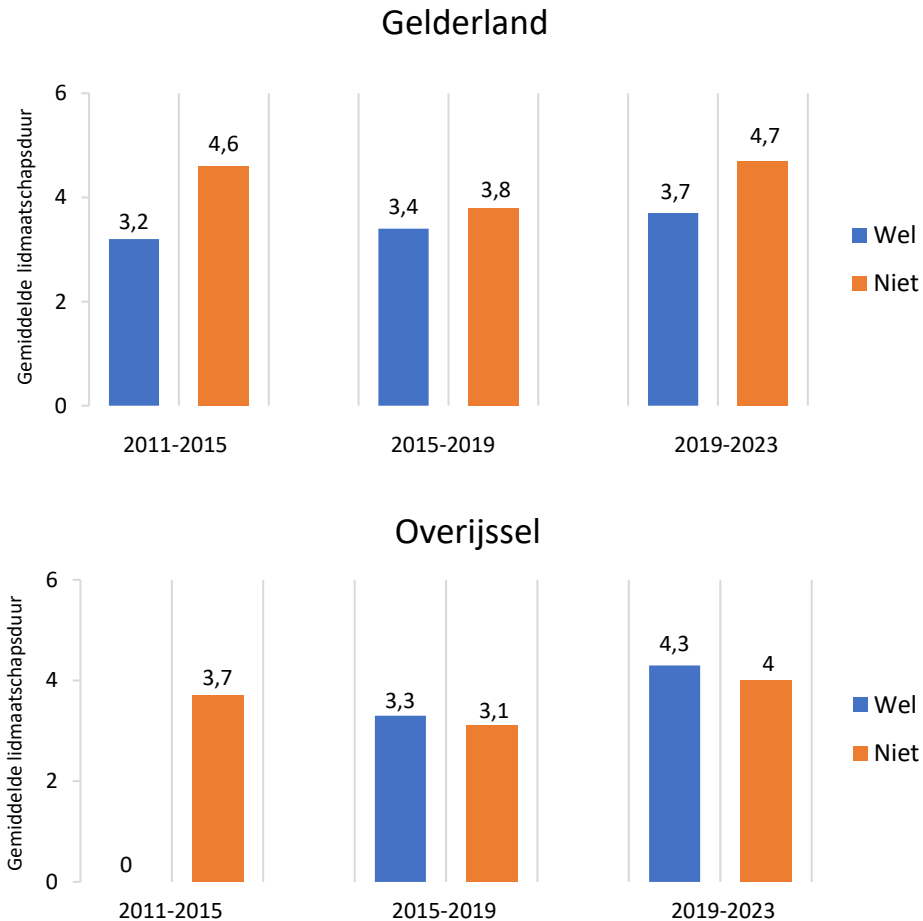
Het toepassen van een vrijwillig genderquotum is niet voor elke provinciale partij vanzelfsprekend, hoewel Tabel D1 in Bijlage D aantoont dat in 2019 een toename is geweest in het aantal partijen die voldeden aan het criterium voor een vrijwillig genderquotum (Gemeente Zwolle, 2011; Kiesraad, 2015a, 2015b, 2019a, 2019b; Provincie Gelderland, 2011). In een interview werd tevens aangekaart dat tegenwoordig veel partijen streven naar een goede genderverhouding binnen hun fractie. Een vergelijkbare observatie is gemaakt in het andere interview, waarbij werd opgemerkt dat inmiddels van bijna elke partij wordt verwacht een goede representatie van de samenleving te laten zien.

In Tabel D1 wordt laten zien dat de D66 het vaakst heeft voldaan aan de toegepaste criteria van het vrijwillig genderquotum, terwijl de ChristenUnie, PVV en SGP gedurende de onderzochte periode in zowel Gelderland als Overijssel nooit minstens drie vrouwen op de eerste zes plekken hebben geplaatst.⁴

Figuur 6 illustreert de relatie tussen de aanwezigheid van een vrijwillig genderquotum en de gemiddelde lidmaatschapsduur van partijen. In Gelderland blijken partijen zonder vrijwillig genderquotum

⁴ Aan deze uitkomst dient wel te worden toegevoegd dat de fractievoorzitter van de PVV in zowel Gelderland als Overijssel in de afgelopen jaren een vrouw was, waardoor de partij op deze manier een zekere vorm van gendergelijkheid vertoont. Echter, aangezien de partij niet voldoet aan het criterium van drie vrouwen op de eerste zes plaatsen van de kieslijst, wordt de PVV in dit onderzoek geclassificeerd als een partij zonder vrijwillig genderquotum.

over het algemeen een langere gemiddelde lidmaatschapsduur te hebben in alle periodes. Met name in de laatste periode is het verschil aanzienlijk. Daarentegen tonen de resultaten van Overijssel het tegenovergestelde. Hoewel geen enkele partij in de eerste periode voldeed aan het criterium van minstens drie vrouwen op de eerste zes plaatsen van de kieslijst, slaagden meerdere partijen hier wel in bij de daaropvolgende periodes. Deze partijen hadden in verhouding een langere lidmaatschapsduur. Dit verschil is in vergelijking echter minder groot.

Figuur 6 De aanwezigheid van het vrijwillig genderquotum in relatie tot de lidmaatschapsduur

De resultaten in de bovenstaande figuur laten tegenstrijdige uitkomsten zien met betrekking tot de invloed van een vrijwillig genderquotum op de lidmaatschapsduur van politieke partijen. In de context van de Provinciale Staten van Gelderland lijken de uitkomsten te voldoen aan de verwachting dat het gebruik van een vrijwillig genderquotum leidt tot een kortere lidmaatschapsduur. De partijen die voldeden aan de gestelde criteria hiervoor kenden namelijk gedurende elke zittingsperiode een kortere lidmaatschapsduur in vergelijking met de overige partijen.

Desalniettemin is het tegenovergestelde waargenomen in de laatste twee zittingsperiodes bij de partijen in de Provinciale Staten van Overijssel. Hoewel het verschil hier een stuk kleiner is, vinden deze resultaten dus geen aansluiting op de vierde hypothese (H4). Op basis van deze analyse kan daarom worden geconcludeerd dat de vierde hypothese (H4), waarin is gesteld dat het gebruik van een vrijwillig genderquotum leidt tot een kortere lidmaatschapsduur van Statenleden per partij, ondersteund wordt door de bevindingen uit de Gelderse Provinciale Staten, maar niet door de bevindingen in de context van de Provinciale Staten van Overijssel.

4.3 Microniveau

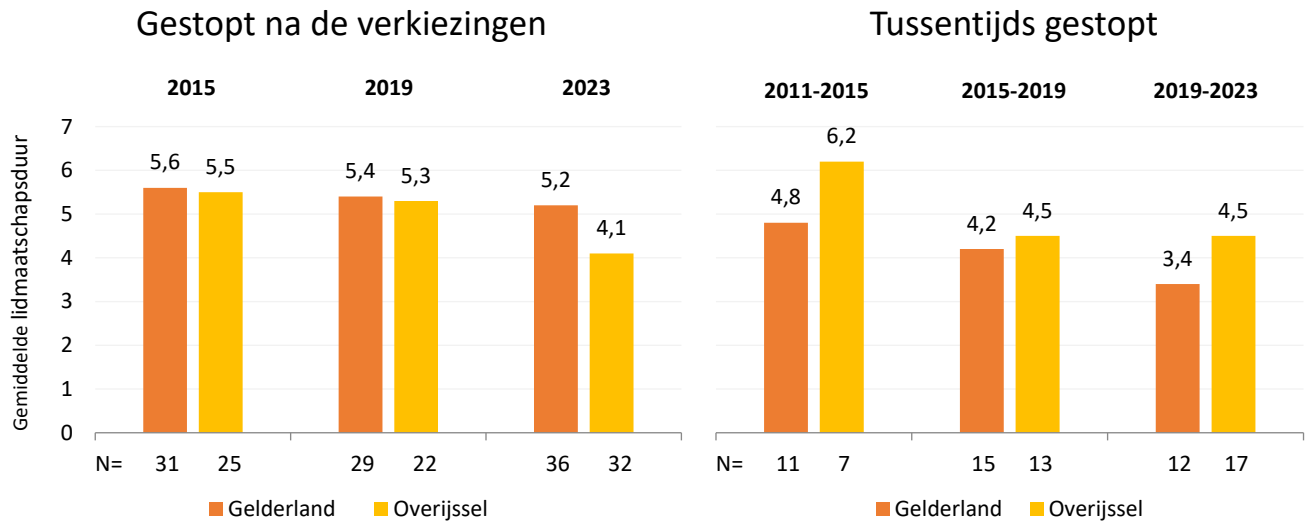
4.3.1 De lidmaatschapsduur van individuele Statenleden

Voor het analyseren van de lidmaatschapsduur van individuele Statenleden is gebruik gemaakt van informatie over gestopte Statenleden. Zoals Figuur 7 laat zien, is hierbij een onderscheid gemaakt tussen Statenleden die vertrokken na de verkiezingen en Statenleden die zijn vertrokken gedurende de zittingsperiode. Dit onderscheid is gemaakt, omdat wanneer Statenleden voortijdig hun zetel verlaten, dit vaak leidt tot meer discontinuïteit. Zo worden taken dan niet altijd adequaat afgerond en bestaat de mogelijkheid dat de zetel niet meer opgevuld kan worden. Hierdoor wordt bij de analyse van de vertrokken Statenleden een onderscheid gemaakt tussen vertrek na de verkiezingen en tussentijds vertrek gedurende de zittingsperiode.

Het afzonderlijk analyseren van het vertrek van Statenleden na de verkiezingen en tussentijds gedurende de periode, biedt tevens enig inzicht in de verhoudingen tussen onvrijwillig en vrijwillig vertrek. Het stoppen na de verkiezingen wijst vaker op een onvrijwillig vertrek, waarbij het betreffende Statenlid niet wordt herkozen door de kiezers, niet op de kieslijst komt te staan of geen verkiesbare plek krijgt op de kieslijst door beslissingen van het partijbestuur. Daarentegen gaat het bij een tussentijds vertrokken Statenlid vaak om een vrijwillige keuze, bijvoorbeeld vanwege andere kansen in de politiek of gezondheidsredenen. Het is echter belangrijk om op te merken dat een vertrek na de verkiezingen niet altijd onvrijwillig is, en een tussentijds vertrek niet altijd vrijwillig. Statenleden die vertrekken na de verkiezingen kunnen er zelf ook voor kiezen om niet voor een nieuwe termijn op te gaan, en tussentijds vertrokken Statenleden kunnen tevens gedwongen zijn om te stoppen vanwege bijvoorbeeld een schandaal.

Uit Figuur 7 blijkt dat zowel in Gelderland als in Overijssel het aantal vertrokken Statenleden toeneemt en dat de gemiddelde lidmaatschapsduur van deze groep afneemt. Een groter aantal gestopte Statenleden gaat bij deze groep dus gepaard met een kortere lidmaatschapsduur en dit beïnvloedt daarmee ook de totale gemiddelde lidmaatschapsduur. Het merendeel van de gestopte Statenleden is na de

verkiezingen vertrokken, waarbij een duidelijk stijging waarneembaar is in de laatste verkiezingen van 2023. Bovendien is de gemiddelde lidmaatschapsduur van de na de verkiezingen vertrokken Statenleden steeds verder gedaald, voornamelijk in het geval van Overijssel. In 2023 was hier namelijk sprake van een afname van 1,2 jaar ten opzichte van de voorgaande periode.

Figuur 7 Gemiddelde duur gestopte Statenleden na de verkiezingen en tussentijds

Het aantal Statenleden dat tussentijds vertrok, is in de Provinciale Staten van Gelderland alleen toegenomen in de periode tussen 2015 en 2019, toen het ging om 15 Statenleden. In Overijssel is daarentegen sprake van een stijging gedurende elke periode, met een toename van tien tussentijds vertrokken Statenleden tussen de eerst en laatst gemeten periode. Uit Figuur 7 valt daarnaast op te maken dat in beide provincies een aanzienlijke afname te zien is van de lidmaatschapsduur van tussentijds gestopte Statenleden. Deze resultaten houden in dat Statenleden steeds eerder hun rol als Statenlid beëindigen en in het geval van Overijssel ook steeds vaker tussentijds stoppen.

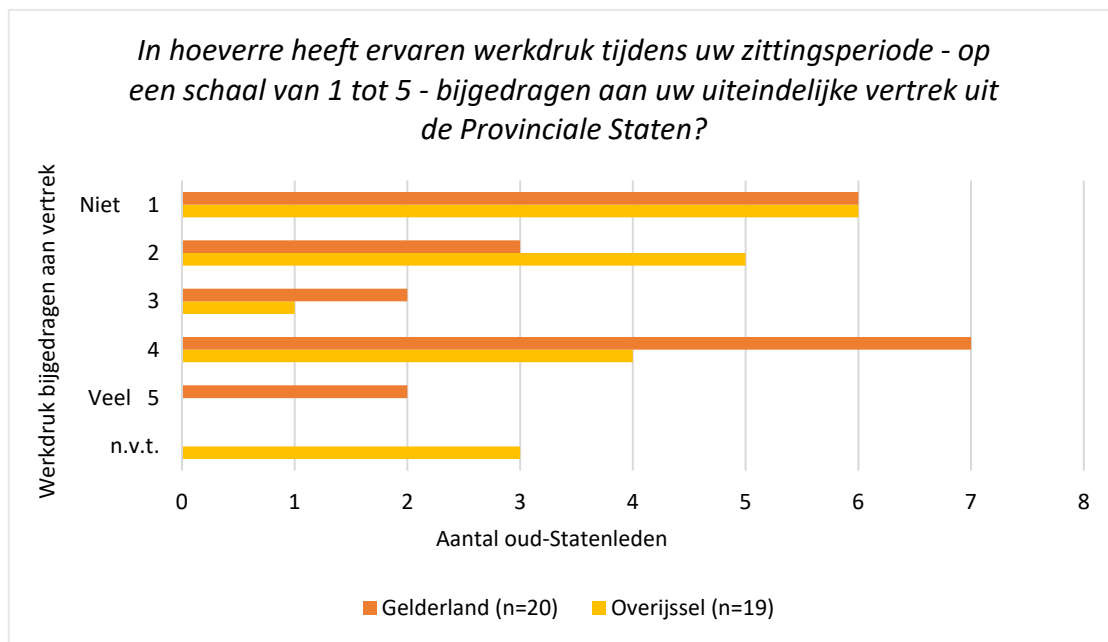
De analyse van de lidmaatschapsduur van vertrokken Statenleden toont een zekere mate van discontinuïteit aan in zowel Gelderland als Overijssel. Hoewel de jaarlijks gemeten gemiddelde lidmaatschapsduur van het gehele parlement stabiel is gebleven, zoals duidelijk is geworden uit paragraaf 4.1.1., is er een trend zichtbaar van een grotere groep Statenleden die elkaar steeds sneller afwisselen.

4.3.2 Gepercipieerde werkdruk

Op basis van de enquêteresultaten, zoals weergegeven in Tabel E1 in Bijlage E, blijkt dat een enkeling van de 34 oud-Statenleden uit Gelderland en 22 oud-Statenleden uit Overijssel aangaf altijd werkdruk te hebben ervaren tijdens hun Statenlidmaatschap. Het merendeel van de respondenten heeft soms of vaak te maken gehad met werkdruk. Een klein gedeelte heeft (bijna) nooit werkdruk ervaren. Deze uitkomsten laten zien dat bij veel oud-Statenleden sprake was van werkdruk tijdens het uitvoeren van het Statenwerk, wat ook is opgemerkt door een van de geïnterviewden. Statenleden worden geconfronteerd met steeds zwaardere besluiten, opereren in kleinere fracties en staan in grotere mate onder toezicht van burgers. Deze factoren kunnen bijdragen aan een toenemende ervaring van werkdruk onder Statenleden.

Een deel van de 56 respondenten van de enquête bestaat uit oud-Statenleden die onvrijwillig de Provinciale Staten hebben verlaten. Van deze groep heeft met name in Gelderland een aanzienlijk deel aangegeven in zekere mate werkdruk te hebben ervaren. Het onvrijwillige vertrek impliceert echter dat deze ervaren werkdruk niet de oorzaak was van het verlaten van de zetel. De resultaten in Tabel E1 wijzen er verder op dat vrijwillig gestopte Statenleden meer werkdruk hebben ervaren dan onvrijwillig gestopte Statenleden. Dit is af te leiden uit het feit dat geen van de onvrijwillig vertrokken Statenleden aangaf op elk moment werkdruk te hebben ervaren.

Figuur 8 geeft duidelijk weer dat werkdruk voor veel oud-Statenleden een belangrijke factor was in hun beslissing om te vertrekken. Voor 15 respondenten had de ervaren werkdruk geen enkele invloed op de keuze om de zetel te verlaten of was het niet van toepassing, maar voor het merendeel speelde het wel een rol. Dit gold met name voor de respondenten uit Gelderland, waarvan 2 oud-Statenleden aangaven dat de ervaren werkdruk de voornaamste reden is geweest om te vertrekken. Bij geen van de Overijsselse oud-Statenleden is dit het geval, hoewel het nog steeds een aanzienlijke rol heeft gespeeld voor 4 voormalige Statenleden uit die Provinciale Staten. Van de Statenleden waarbij ervaren werkdruk een van de belangrijkste redenen was om te vertrekken, had het merendeel eerder in de enquête aangegeven vaak of altijd met werkdruk te maken te hebben gehad tijdens het vervullen van het Statenlidmaatschap.

Figuur 8 De invloed van ervaren werkdruk op het vertrek uit de Provinciale Staten

In de toelichting die in de enquête kon worden gegeven is werkdruk ook aangehaald als een belangrijke reden voor vertrek. Zo is door 5 oud-Statenleden benoemd dat de werkdruk het moeilijk maakte om het Statenwerk te combineren met andere functies en het privéleven. Volgens enkele respondenten stond je als Statenlid altijd “aan” en zorgde de complexiteit van de stukken die moesten worden doorgenomen voor veel extra uren aan Statenwerk.

De enquêteresultaten, zoals geïllustreerd Figuur 8, laten dus zien dat, hoewel het niet voor iedereen gold, ervaren werkdruk voor veel oud-Statenleden heeft bijgedragen aan hun vertrek. De vijfde hypothese (H5), waarin werd verwacht dat een hogere mate van gepercipieerde werkdruk zou leiden tot een kortere lidmaatschapsduur van Statenleden, kan daarom worden ondersteund aan de hand van deze resultaten.

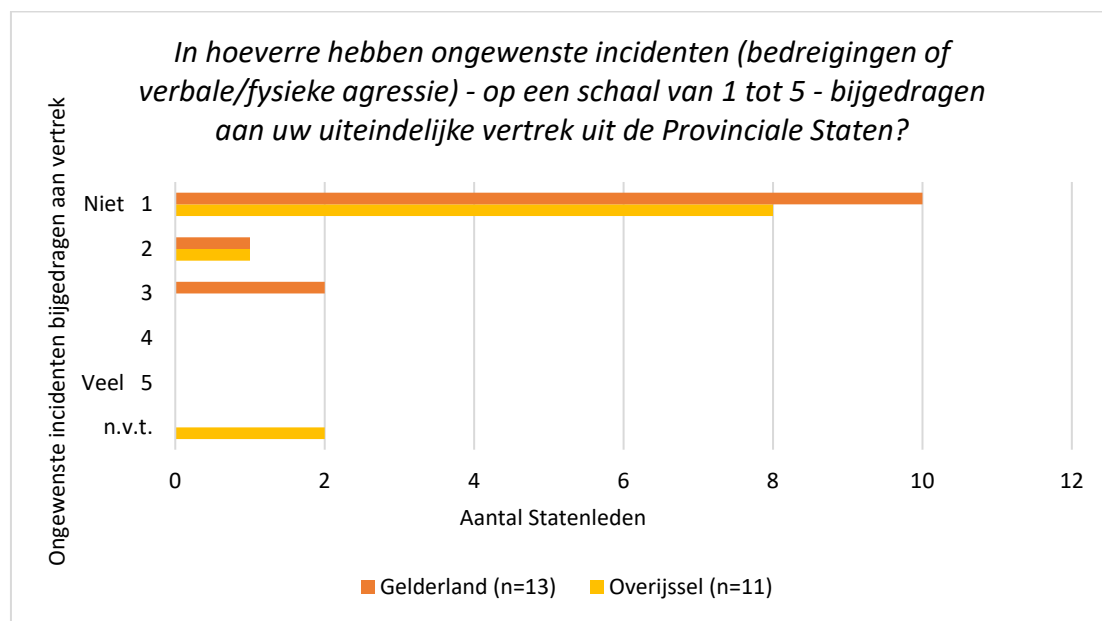
4.3.3 Ervaringen met ongewenste incidenten

Naast ervaring met werkdruk werden oud-Statenleden in de enquête gevraagd naar hun ervaringen met verbale agressie, serieuze bedreigingen en fysieke agressie vanuit burgers, en in hoeverre deze ongewenste incidenten hebben bijgedragen aan hun vertrek uit de Provinciale Staten. De enquêteresultaten zoals gedemonstreerd in Tabel E2 in Bijlage E, tonen aan dat niet elke vorm van ongewenste incidenten even vaak is voorgekomen. Een groot deel van de respondenten heeft geen ervaring gehad met de drie genoemde vormen. Verbale agressie kwam -in vergelijking met de andere vormen- het meest voor, waarbij de helft aangaf één of meerdere keren op een verbaal agressieve manier benaderd te zijn van

buitenaf. Wat betreft serieuze bedreigingen gaven 7 oud-Statenleden aan hier een enkele keer mee te maken te hebben gehad, terwijl het bij 1 oud-Statenlid ging om twee of drie keer. Bij 2 respondenten is er sprake geweest van fysieke agressie vanuit burgers.

Specifiek gekeken naar de verhouding tussen vrijwillig en onvrijwillig vertrokken Statenleden, laat Tabel E2 in Bijlage E zien dat meer dan de helft van de vrijwillig vertrokken Statenleden één of meerdere keren te maken heeft gehad met ongewenst gedrag vanuit burgers. Bij de onvrijwillig vertrokken Statenleden gaat het om iets minder dan de helft. Hun onvrijwillige vertrek impliceert dat de ervaring met ongewenste incidenten niet heeft geleid tot het verlaten van de Provinciale Staten. Bij beide groepen is verbale agressie vanuit burgers het meest voorgekomen en fysieke agressie het minst.

De resultaten weergegeven in Figuur 9, tonen aan dat voor het merendeel de ervaringen met ongewenste incidenten niet hebben meegespeeld in hun besluit te vertrekken. Voor 4 respondenten hebben deze ervaringen echter wel een rol gespeeld, en zij gaven tevens aan vaker dan één keer te maken te hebben gehad met verbale agressie en in één geval ook met serieuze bedreigingen. Het is echter belangrijk op te merken dat voor geen van deze oud-Statenleden de ervaringen met ongewenste incidenten de belangrijkste reden was voor het vertrek.

Figuur 9 Invloed van ongewenste incidenten op het vertrek uit de Provinciale Staten

Uit Figuur 9 blijkt dus dat ervaringen met ongewenste incidenten in weinig gevallen hebben meegespeeld bij het opgeven van een zetel. In een interview werd tevens vermeld dat Statenleden steeds meer worden getraind in weerbaarheid, wat kan bijdragen aan hun vermogen om beter om te gaan met ongewenste

incidenten. Deze toegenomen weerbaarheid kan er mogelijk voor zorgen dat ongewenste incidenten vanuit burgers niet leiden tot een groter verloop binnen de Provinciale Staten.

Op basis van de resultaten zoals geïllustreerd in Figuur 9, kan de zesde hypothese (H6), waarin is voorspeld dat een groter aantal Statenleden met ervaring met ongewenste incidenten zou leiden tot een kortere lidmaatschapsduur van Statenleden, niet worden ondersteund.

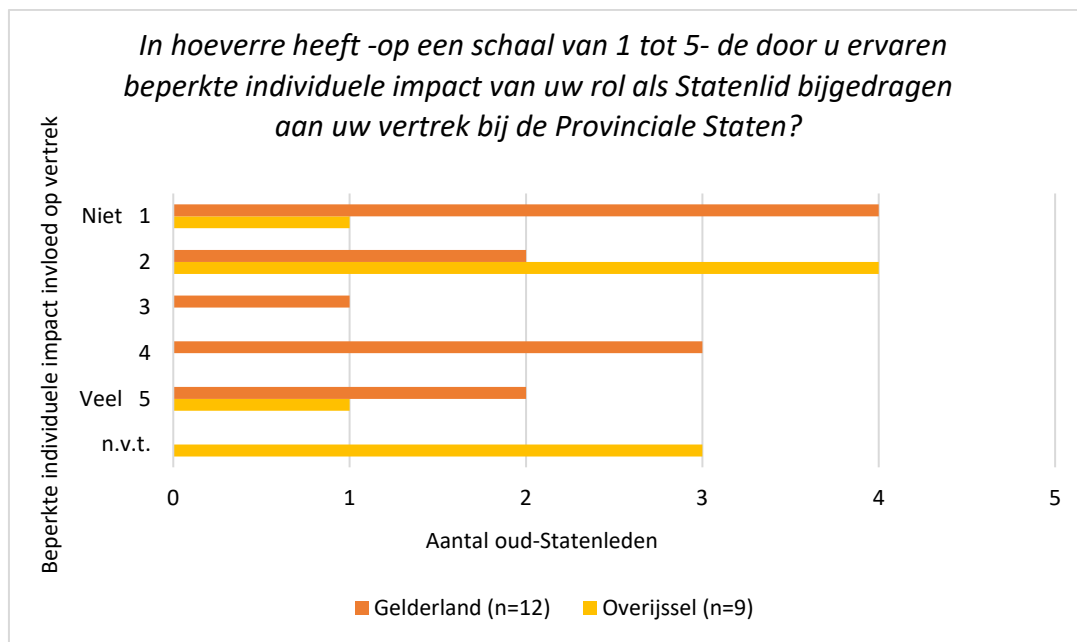
4.3.4 Ervaren beperkte individuele impact met Statenlidmaatschap

Tabel E3 in Bijlage E toont aan dat het merendeel van de oud-Statenleden, zowel uit Gelderland als Overijssel, had voorspeld in zekere mate individuele invloed te hebben op het provinciale beleid. 3 respondenten uit zowel Gelderland als Overijssel deelden deze verwachting niet. Gemiddeld genomen hadden oud-Statenleden uit Gelderland een iets lagere verwachting dan oud-Statenleden uit Overijssel.

Voor veel respondenten bleek hun verwachting ook te zijn uitgekomen. Bij 14 oud-Statenleden was de ervaren individuele impact echter groter dan verwacht. Hierop aanvullend is door een geïnterviewde opgemerkt dat veel Statenleden in afscheidsspeeches hadden benoemd tevreden te zijn met de individuele impact die ze hebben gehad op het provinciale beleid. Daarentegen gaven 12 oud-Statenleden in de enquête aan dat hun individuele impact minder groot was dan vooraf gedacht. Weinig oud-Statenleden hebben ervaren dat hun eigen impact op het provinciale beleid volledig ontbrak.

Bij het nader bekijken van de verdeling tussen vrijwillig en onvrijwillig vertrokken Statenleden, blijkt dat bij beide groepen de mate van de verwachte individuele impact in aanzienlijke mate overeenkwam met de ervaren individuele impact. Tabel E3 toont aan dat onvrijwillig vertrokken Statenleden iets minder individuele impact hebben ervaren in vergelijking met vrijwillig vertrokken Statenleden. Dit verschil is echter minimaal. Voor 3 onvrijwillig vertrokken Statenleden geldt dat de individuele impact lager is uitgevallen dan verwacht. Hun onvrijwillige vertrek impliceert echter dat dit niet heeft bijgedragen aan het beëindigen van het Statenlidmaatschap.

Figuur 10 laat gevarieerde antwoorden zien op de vraag in hoeverre de ervaren beperkte individuele impact heeft bijgedragen aan vertrek. Voor het merendeel van de respondenten van deze vraag heeft de beperkte individuele impact wel bijgedragen aan de beslissing om te stoppen. Volgens 6 oud-Statenleden, voornamelijk uit Gelderland, was de beperkte impact een van de belangrijkste redenen, zo niet de belangrijkste reden, voor het vertrek. Veel andere respondenten gaven aan dat het enigszins heeft meegespeeld in hun vertrek, maar dat het niet de hoofdreden was. Voor 8 respondenten heeft de beperkte individuele impact geen enkele rol gespeeld of was het niet van toepassing.

Figuur 10 De invloed van beperkte individuele impact op het vertrek uit de Provinciale Staten

De bovenstaande bevindingen tonen aan dat veel oud-Statenleden individuele impact hebben kunnen maken op het provinciale beleid, waardoor bij deze respondenten beperkte individuele impact niet van toepassing was op het vertrek uit de Provinciale Staten. Van de oud-Statenleden die echter wel in beperkte mate individuele impact hebben ervaren met hun rol als Statenlid, heeft het merendeel dit meegenomen in het besluit om de zetel te verlaten. Aan de hand van deze enquêteresultaten wordt de laatste hypothese (H7), waarin is gesteld dat een groter aantal Statenleden, bij wie de verwachting individuele impact te maken niet of nauwelijks is uitgekomen, leidt tot een kortere lidmaatschapsduur van Statenleden, ondersteund.

4.4 Aanvullende factoren

In deze paragraaf worden de factoren benoemd die in dit onderzoek niet zijn geanalyseerd maar in zowel de interviews als de enquêtes naar voren zijn gekomen als mogelijke invloeden op het verloop van Statenleden en dus de ontwikkeling van de lidmaatschapsduur.

De eerste factor, die tevens het vaakst genoemd werd in de toelichting van de enquête, betreft de overtuiging plaats te willen maken in de Provinciale Staten voor nieuwe en jongere mensen met frisse ideeën. De 5 oud-Statenleden die dit als reden aankaartten voor hun vertrek, waren van mening dat ze lang genoeg deel hadden uitgemaakt van het parlement en dat het beëindigen van het Statenlidmaatschap dus een logische beslissing was om ruimte te bieden voor deze vernieuwing.

Ten tweede zijn er Statenleden geweest die zijn vertrokken vanwege redenen die verband houden met de partij(fractie). Drie respondenten gaven in de toelichting van de enquête aan dat de koers die door de partij op landelijk niveau of juist door de fractie binnen de Provinciale Staten werd gevaren niet langer overeenkwam met hun eigen gedachtengoed. Dit valt te relateren aan de uitkomsten van een eerder onderzoek, zoals duidelijk is geworden uit paragraaf 2.3.2, waarin de gevolgen van een naamswijziging van een politieke partij werden benoemd (Gouglas et al., 2021). Een verandering van de naam en standpunten van een partij kunnen namelijk ervoor zorgen dat de partij niet meer aansluit op de wensen van partijleden, waardoor er meer parlementariërs stoppen. Dit bleek voor enkele oud-Statenleden dus ook het geval te zijn geweest. Naast de standpunten van de partij kon ook de sfeer binnen de Provinciale Staten meespelen in het besluit om te stoppen. Zo werd in een van de interviews benoemd dat spanningen in en tussen fracties voor enkele Statenleden de druppel zijn geweest om uit de Provinciale Staten te vertrekken.

Als laatste hebben 3 respondenten in de enquête aangegeven dat zij juist zeer positieve ervaringen hebben gehad tijdens hun periode bij de Provinciale Staten. Het Statenlidmaatschap heeft deze oud-Statenleden veel opgeleverd en zij gaven aan veel plezier te hebben beleefd aan het uitvoeren van hun rol. Dit werkplezier, dat ook werd aangekaart in een van de interviews, zou kunnen zorgen voor een kleiner verloop onder Statenleden. Mensen die positieve ervaringen hebben en plezier beleven aan hun rol als Statenlid, zouden mogelijk minder snel geneigd zijn om hun zetel te verlaten. Dit heeft dus een tegenovergesteld effect in vergelijking met de eerdergenoemde factoren en variabelen die zijn onderzocht op microniveau.

5. Conclusie

Het primaire doel van dit onderzoek was het verwerven van inzicht in de ontwikkeling van de lidmaatschapsduur van Gelderse en Overijsselse Provinciale Statenleden in de loop der jaren, alsook het identificeren van de factoren die van invloed zijn op deze ontwikkeling. Deze doelstelling is ontstaan doordat in de afgelopen jaren naar voren is gekomen dat Statenleden steeds vaker afstand namen van hun zetel, maar er nog onduidelijkheid heerst over de lidmaatschapsduur van Statenleden.

In dit deel wordt een antwoord geformuleerd op de hoofdvraag van het onderzoek, worden de theoretische en praktische implicaties uiteengezet en wordt er gereflecteerd op de theorieën die in dit onderzoek als basis hebben gediend en de methodologische keuzes die zijn gemaakt. Tevens komen aanbevelingen voor toekomstig onderzoek in deze sectie aan bod.

5.1 Beantwoording van de hoofdvraag

Voor het analyseren van de ontwikkeling van de lidmaatschapsduur van Statenleden in de Provinciale Staten, is de volgende onderzoeksvraag gehanteerd:

Hoe heeft de lidmaatschapsduur van Provinciale Statenleden in zowel Gelderland als Overijssel zich door de jaren heen ontwikkeld en welke factoren zijn hierop van invloed?

De analyse van de jaarlijks gemeten lidmaatschapsduur wijst uit dat er weinig verandering is opgetreden in de gemiddelde duur dat Statenleden deelnemen aan de Provinciale Staten. In tegenstelling tot eerdere onderzoeken die de discontinuïteit benadrukten als gevolg van de stijging in het aantal vertrokken Statenleden, schetst dit onderzoek een genuanceerder beeld. Er is inderdaad sprake van een toenemend aantal Statenleden dat de Provinciale Staten verlaat, bij wie tevens de lidmaatschapsduur steeds korter wordt. Deze trend is met name zichtbaar in Overijssel, waar er daarnaast ook steeds meer Statenleden vroegtijdig zijn vertrokken. Desalniettemin is er geen duidelijke afname te zien in de jaarlijks gemeten lidmaatschapsduur. In plaats daarvan is er sprake van een trend waarbij de lidmaatschapsduur toeneemt gedurende de vier jaar die volgen na de verkiezingen. Deze vierjaarlijkse trend blijkt consistent te zijn bij elk van de drie onderzochte zittingsperiodes. Ondanks initiële aannames dat een groter aantal wisselingen van Statenleden automatisch zou resulteren in een kortere totale lidmaatschapsduur, blijkt dit dus niet op te gaan voor de Provinciale Staten van Gelderland en Overijssel. Deze uitkomst toont aan dat het creëren van een onderscheid tussen het verloop en de lidmaatschapsduur van belang is geweest bij het onderzoeken van de Provinciale Staten, gezien de verschillende ontwikkelingen die vanuit deze twee

perspectieven voortkomen. Een vereniging van beide perspectieven laat zien dat, ondanks het toenemende aantal Statenleden dat uit de Provinciale Staten vertrekt, er tevens een aanzienlijk aantal Statenleden is die hun zittingsperiode volmaken en daarnaast een relatief lange lidmaatschapsduur hebben. Verschillende Statenleden hebben dus uiteenlopende ontwikkelingen in hun lidmaatschapsduur aangetoond.

Gekeken naar de zeven onafhankelijke factoren in relatie tot de lidmaatschapsduur, blijkt dat sommige van deze factoren geen aantoonbare invloed hebben. De bevindingen van dit onderzoek bieden geen duidelijk bewijs voor een verband tussen de omvang van het parlement, de professionalisering van het parlement, ervaring met ongewenste incidenten en de lidmaatschapsduur. Het bleek lastig om op macroniveau correlaties te identificeren, aangezien er minimale verschillen tussen beide Provinciale Staten werden waargenomen in de gemiddelde lidmaatschapsduur op macroniveau. Bovendien bleven de omvang van beide Provinciale Staten en de vergoeding voor Statenleden, als onderdeel van de professionalisering, onveranderd gedurende de onderzochte periode. Met betrekking tot de impact van de ongewenste incidenten, bleek de ongeveer de helft van de oud-Statenleden verbale agressie, serieuze bedreigingen en/of fysieke agressie door burgers te hebben ervaren. Voor slechts enkele oud-Statenleden heeft dit meegewogen in het besluit om de Provinciale Staten te verlaten. Hierdoor kon er dus geen ondersteuning gevonden worden voor een verband met de lidmaatschapsduur van Statenleden.

De analyse van de twee factoren op mesoniveau, namelijk de electorale volatiliteit en de aanwezigheid van het vrijwillige genderquotum, leverde geen consistente resultaten op. Met betrekking tot de electorale volatiliteit werden diverse uitkomsten waargenomen bij verschillende politieke partijen. Sommige partijen vertoonden een verband waarbij een hogere electorale volatiliteit samenging met een langere lidmaatschapsduur, zoals bij de PvdA in Gelderland en Overijssel. Andere partijen lieten echter tegengestelde ontwikkelingen zien, zoals de 50PLUS in Overijssel. Deze partij had namelijk te maken met een lage electorale volatiliteit, maar kende daarnaast ook een stijging in de lidmaatschapsduur. Wat betreft het effect van het vrijwillige genderquotum, werden verschillende bevindingen geconstateerd tussen Gelderland en Overijssel. In Gelderland hadden politieke partijen met een vrijwillig genderquotum over het algemeen een kortere lidmaatschapsduur dan partijen zonder dit quotum. Daarentegen gold het omgekeerde voor politieke partijen in Overijssel. Vanwege de tegenstrijdige bevindingen bij zowel de analyse van de electorale volatiliteit als de aanwezigheid van het vrijwillig genderquotum, kon slechts gedeeltelijke ondersteuning geboden worden voor de derde en vierde hypothese.

Daarentegen is in dit onderzoek wel ondersteuning gevonden voor een negatieve relatie tussen de lidmaatschapsduur en twee van de drie factoren op microniveau, namelijk gepercipieerde werkdruk en de ervaren beperkte individuele impact. De enquêteresultaten hebben aangetoond dat veel oud-Statenleden geconfronteerd werden met werkdruk tijdens hun lidmaatschap, waarbij ongeveer de helft van hen deze werkdruk in grote mate heeft laten meespelen in de beslissing om af te treden. Met betrekking tot de

individuele impact bleek uit de enquête dat veel oud-Statenleden wel individuele impact op het provinciale beleid hebben ervaren. Onder degenen bij wie dit echter niet of in geringe mate het geval was, bleek dat een aanzienlijk deel heeft gekozen deze factor mee te wegen in het besluit om te vertrekken. Aan de hand van deze uitkomsten konden de vijfde en zevende hypothese daarom worden ondersteund.

5.2 Implicaties

5.2.1 Theoretische implicaties

Tijdens het bestuderen van de bestaande literatuur is duidelijk geworden dat er een gebrek is aan onderzoek met betrekking tot de lidmaatschapsduur van parlementariërs, zowel op nationaal als decentraal niveau. Door de focus te leggen op de lidmaatschapsduur als een nieuw concept binnen het wetenschappelijk debat, heeft dit onderzoek getracht een genuanceerde bijdrage te leveren. De bevindingen van dit onderzoek tonen aan dat het verloop binnen wetgevende organen niet altijd parallel loopt met de duur van het lidmaatschap van parlementariërs. Een lager verloop leidt niet per definitie tot een langere lidmaatschapsduur, en andersom. Het is daarom van belang geweest om beide concepten te onderzoeken om zo de continuïteit en stabiliteit van parlementaire organen beter te begrijpen.

Bovendien zijn in dit onderzoek drie verschillende onderzoeksniveaus toegepast bij het bestuderen van zowel de lidmaatschapsduur als de onafhankelijke factoren. Hoewel eerder onderzoek de mogelijkheid van het hanteren van een indeling in het macro-, meso- en microniveau al wel heeft genoemd als optie bij het onderzoeken van het verloop onder parlementariërs, is dit de eerste keer dat deze aanpak ook daadwerkelijk is toegepast (François & Grossman, 2015; Salvati & Vercesi, 2018). Uit dit onderzoek is gebleken dat, hoewel er alleen duidelijke ondersteuning kon worden gevonden voor twee van de hypothesen op microniveau, het gebruik van de drie onderzoeksniveaus meer diepgang heeft geboden in de ontwikkeling van de lidmaatschapsduur en de veelzijdigheid van de Provinciale Staten adequaat heeft weergegeven. Ook op mesoniveau bleek er namelijk in enige mate ondersteuning voor de hypothesen te kunnen worden gevonden. Op macroniveau was er echter geen verband aantoonbaar tussen de lidmaatschapsduur en de twee onafhankelijke factoren. Dit conflicteert met eerdere onderzoeken waarin is gefocust op het verloop op macroniveau en waarbij een duidelijk verband werd gevonden tussen het verloop en deze twee factoren (Heinsohn, 2014; Heinsohn & Freitag, 2012; Moncrief et al., 2004). Dit verschil kan worden toegeschreven aan het feit dat dit onderzoek voor het eerst heeft gekeken naar decentrale wetgevende organen binnen Nederland, waarvan de dynamieken anders kunnen zijn geweest. Dit resultaat biedt daarom een belangrijke aanvulling aan het wetenschappelijk debat. Het benadrukt dat bevindingen uit andere landen niet altijd van toepassing zijn op deze context.

5.2.2 Praktische implicaties

Uit dit onderzoek is gebleken dat veel Statenleden vertrekken, mede door toedoen van de werkdruk en de beperkte individuele impact die zij hebben ervaren. Dat er echter ook een aanzienlijk aantal Statenleden is dat de zittingsperiode van vier jaar volmaakt en daarnaast opgaat voor een nieuwe zittingstermijn, is tot dusverre weinig belicht. De gemiddelde lidmaatschapsduur die gedurende de onderzochte periode geen grote veranderingen heeft doorgemaakt, duidt er dus op dat de Provinciale Staten van Gelderland en Overijssel meer stabiliteit en continuïteit lijken te ervaren dan in eerdere berichtgeving is vermeld (Harmsen, 2023; Van der Hulst et al., 2023).

Ondanks de onveranderde trend in de gemiddelde lidmaatschapsduur, kan de stijging in zowel Gelderland als Overijssel van het aantal Statenleden dat de Provinciale Staten verlaat echter negatieve gevolgen hebben voor het functioneren van het parlement. Om deze stijging te doen verminderen, is het van belang om in te zetten op een beter bewustzijn van de rol van Statenlid voorafgaand aan het aanvaarden van het Statenlidmaatschap. In dit onderzoek is aangetoond dat zowel de gepercipieerde werkdruk als de ervaren beperkte individuele impact van invloed kunnen zijn op de beslissing van een Statenlid om te vertrekken. Dit benadrukt de waarde van het informeren van potentiële kandidaten vóór de Provinciale Statenverkiezingen over de omvang van de taken en de tijdsbesteding die de rol van Statenlid met zich meebrengt, evenals de positie die een Statenlid heeft binnen het provinciale besluitvormingsproces. Door op deze wijze te handelen, komen Statenleden niet voor verrassingen te staan op het moment dat zij toetreden tot de Provinciale Staten.

5.3 Reflectie

5.3.1 Theoretische reflectie

In dit onderzoek stonden de theorieën over het verloop binnen wetgevende organen centraal. Met behulp van deze studies werd het verloop nader belicht en werden factoren geïdentificeerd die mogelijk van invloed zouden kunnen zijn op de lidmaatschapsduur van Statenleden. Aangezien er tot dusverre geen specifiek onderzoek was gewijd aan de lidmaatschapsduur van parlementariërs, dienden de studies waarin het verloop is bestudeerd als de meest geschikte basis voor het formuleren van de hypothesen. Desondanks verwijzen het verloop en de lidmaatschapsduur niet naar hetzelfde concept, waardoor het theoretisch onderbouwen van de lidmaatschapsduur en het vinden van een passende aansluiting voor elke hypothese binnen dit onderzoek enige uitdaging kon vormen.

De zeven factoren die zijn meegenomen in dit onderzoek vormen slechts een selectie van alle factoren die mogelijk van invloed zijn op de ontwikkeling van de lidmaatschapsduur van Statenleden. Er zijn enkele factoren, waaronder het streven naar vernieuwing door ruimte te maken voor een nieuwe

generatie, motivaties die verband houden met ontevredenheid binnen of over de partij, en werkplezier, die in paragraaf 4.4 zijn benoemd maar niet in dit onderzoek zijn bestudeerd. Het zou echter zo kunnen zijn dat hiernaast nog meer relevante factoren niet zijn meegenomen in dit onderzoek. Dit onvolledige beeld zou een logisch gevolg kunnen zijn van het gegeven dat de hypothesen in dit onderzoek zijn geformuleerd op basis van literatuur over nationale parlementen buiten Nederland. Bij nationale parlementen kunnen andere factoren een rol spelen dan in decentrale parlementaire organen. Zo bleek uit eerdere studies dat de hoogte van de vergoeding die parlementariërs ontvangen sterk varieerde tussen nationale parlementen, terwijl deze vergoeding voor Statenleden van alle Provinciale Staten gelijk is (Heinsohn, 2014; Moncrief et al., 2004). Dit bemoeilijkte het formuleren van uitspraken over deze dimensie binnen dit onderzoek.

5.3.2 Methodologische reflectie

Het onderzoek heeft gebruik gemaakt van een beschrijvende data-analyse om de benodigde resultaten te verkrijgen. Het onderzoek had een kwantitatieve aard, waarbij de kwantitatieve data is aangevuld met kwalitatieve gegevens verkregen uit de twee interviews met de griffiers van beide Provinciale Staten.

Een eerste punt van reflectie hierbij betreft het gegeven dat de gebruikte methode het niet toeliet om de causaliteit tussen de lidmaatschapsduur en zeven onafhankelijke factoren met zekerheid aan te tonen. Over de drie factoren die zijn gemeten aan de hand van enquêtes konden relatief stevigere conclusies worden getrokken, terwijl dit voor de andere factoren niet mogelijk was. Voor de omvang van het parlement, de professionalisering van het parlement, de electorale volatiliteit en de aanwezigheid van het vrijwillige genderquotum zijn namelijk geen metingen uitgevoerd; in plaats daarvan zijn argumenten gebaseerd op bestaande theorieën. De resultaten van de twee interviews dienden als een relevante aanvulling, maar waren niet toereikend om de aanwezigheid van een verband met zekerheid te bevestigen. In gevallen waarbij uit de bevindingen bleek dat er geen enkele vorm van samenhang aanwezig was, kon de desbetreffende hypothese echter wel met meer zekerheid worden verworpen. Het ontbreken van enige correlatie zou het namelijk onwaarschijnlijk maken dat de betreffende factor van invloed zou zijn op de lidmaatschapsduur. Dit was het geval bij beide factoren op macroniveau.

Een tweede methodologische beperking komt naar voren bij de beschouwing van de steekproefomvang voor de enquête. Het is namelijk niet mogelijk gebleken om de enquête te verspreiden onder alle oud-Statenleden die tussen 2015 en 2023 een zetel hebben bekleed. In Overijssel heeft de enquête slechts 58 van de 98 oud-Statenleden in die periode bereikt, wat mogelijk kan hebben geleid tot enige vertekening in de enquêteresultaten. Niettemin heeft iets minder dan een derde van de oud-Statenleden die wel toegang had tot de enquête, de vragenlijst ingevuld. Hierdoor is met de enquête toch een breed inzicht gegeven in de invloed van de drie factoren op microniveau.

Een laatste reflectiepunt betreft de focus van dit onderzoek op twee van de twaalf Provinciale Staten, wat de generaliseerbaarheid van de bevindingen naar de andere tien Provinciale Staten in Nederland bemoeilijkt. Met name voor de factoren op macroniveau zou een vergelijking met meer dan twee parlementen relevant zijn geweest. Zo is het lastig geweest om voor de invloed van de omvang van het parlement op de lidmaatschapsduur enig verband te vinden, mede vanwege de inclusie van maar twee decentrale parlementen die niet zijn veranderd in omvang gedurende de onderzoeksperiode.

5.4 Aanbevelingen voor toekomstig onderzoek

In deze paragraaf worden mogelijke richtingen geschetst voor toekomstig onderzoek. Ten eerste is het van belang dat niet alleen in Nederland, maar ook in andere landen verder onderzoek wordt verricht naar de lidmaatschapsduur, in plaats van uitsluitend te focussen op het verloop binnen wetgevende organen. Dit zou kunnen bijdragen aan een diepere uitwerking van dit concept en meer inzicht bieden in de ontwikkelingen die plaatsvinden binnen parlementen. Aangezien het wetenschappelijk debat voornamelijk gericht is geweest op onderzoek naar nationale parlementen, zou een vergelijkend onderzoek naar decentrale parlementen waardevolle inzichten kunnen genereren. Wat op nationaal niveau geldt, blijkt namelijk niet altijd toepasbaar te zijn op het decentrale niveau.

Ten tweede dient de invloed van electorale volatiliteit en de aanwezigheid van het vrijwillig genderquotum op de lidmaatschapsduur verder onderzocht te worden. Bij deze factoren zijn tegenstrijdige resultaten onthuld, zowel tussen politieke partijen als tussen de twee onderzochte Provinciale Staten, wat aangeeft dat nader onderzoek verhelderende inzichten kan opleveren. De gebruikte methode in dit onderzoek stond het daarnaast niet toe om duidelijke conclusies hierover te trekken. Een kwantitatief onderzoek met het gebruik van een regressieanalyse zou kunnen bijdragen aan een gegronder begrip van de impact van deze factoren op de duur van het Statenlidmaatschap.

Verder is het van belang om te onderzoeken of andere factoren ook een rol spelen bij de ontwikkeling van de lidmaatschapsduur, aangezien het wegens praktische redenen niet mogelijk was om elke factor mee te nemen in dit onderzoek. Zo zou een studie naar de factoren die zijn benoemd in paragraaf 4.4 tot nieuwe bevindingen kunnen leiden. Aangezien deze factoren zijn aangekaart door zowel de griffiers als oud-Statenleden, lijkt het aannemelijk dat deze factoren in zekere mate invloed hebben op de lidmaatschapsduur.

Tot slot is er in dit huidige onderzoek voor gekozen om zittende Statenleden niet te betrekken bij de interviews of enquêtes. Het kan echter waardevol zijn om de ervaringen van Statenleden die niet zijn gestopt nader te bestuderen. Uit dit onderzoek is namelijk gebleken dat een aanzienlijk deel van de Statenleden de zittingstermijn volmaakt en een lange lidmaatschapsduur kent. Inzichten van deze Statenleden kunnen een alternatieve invalshoek bieden op de relatie tussen de factoren op microniveau en

de lidmaatschapsduur. Een dergelijk onderzoek zou dan tevens inzicht kunnen verschaffen in de redenen waarom deze Statenleden ervoor kiezen om lid te blijven, in plaats van voornamelijk de focus te leggen op de motivaties achter het vertrek van Statenleden. Dit zou een relevante aanvulling zijn op het begrijpen van de dynamiek binnen de Provinciale Staten.

Referenties

Geraadpleegde personen

- 1 medewerker provincie Gelderland
- 1 medewerker provincie Overijssel
- 34 oud-Statenvleden Gelderland
- 22 oud-Statenvleden Overijssel

Geraadpleegde bronnen

- Barnes, T. D., & Holman, M. R. (2020). Gender quotas, women's representation, and legislative diversity. *The Journal of Politics*, 82(4), 1271-1286.
- Bjergo, T., Jupskås, A. R., Thomassen, G., & Strype, J. (2022). Patterns and Consequences of Threats Towards Politicians. *Perspectives on Terrorism*, 16(6), 100-119.
- Blair, D. K., & Henry, A. R. (1981). The family factor in state legislative turnover. *Legislative Studies Quarterly*, 6(1), 55-68.
- Bowen, D. C., & Greene, Z. (2014). Should we measure professionalism with an index? A note on theory and practice in state legislative professionalism research. *State Politics & Policy Quarterly*, 14(3), 277-296.
- Butcher, J. (2022). Be Careful what You Count: Updating Legislative Turnover in the 50 States. *American Politics Research*, 50(4), 503-510. <https://doi.org/10.1177/1532673x221082319>
- Buuren, Y. van. (2022). Lange dagen en een mager loon: wie wil er nog Statenlid worden? 'Je moet een beetje gek zijn' *Trouw*. Geraadpleegd op 1 maart 2023, van <https://www.trouw.nl/politiek/lange-dagen-en-een-mager-loon-wie-wil-er-nog-statenlid-worden-je-moet-een-beetje-gek-zijn~b7b824f3/>
- Daadkracht. (2020). *Nationaal Statenledenonderzoek 2019*.
- Dahlerup, D. (2007). Electoral gender quotas: between equality of opportunity and equality of result. *Representation*, 43(2), 73-92. <https://doi.org/10.1080/00344890701363227>
- De Staat van Overijssel. (z.d.). *Welkom op de staat van Overijssel*. Geraadpleegd op 4 juni 2023, van <https://destaatvan.overijssel.nl/>
- Drost, E. A. (2011). Validity and reliability in social science research. *Education Research and perspectives*, 38(1), 105-123.

- Every-Palmer, S., Barry-Walsh, J., & Pathé, M. (2015). Harassment, stalking, threats and attacks targeting New Zealand politicians: A mental health issue. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 49(7), 634–641. <https://doi.org/10.1177/0004867415583700>
- Fisher, M. J., & Marshall, A. P. (2009). Understanding descriptive statistics. *Australian critical care*, 22(2), 93-97.
- Flinders, M., Weinberg, A., Weinberg, J., Geddes, M., & Kwiatkowski, R. (2020). Governing under pressure? The mental wellbeing of politicians. *Parliamentary Affairs*, 73(2), 253-273.
- François, A., & Grossman, E. (2015). How to Define Legislative Turnover? The Incidence of Measures of Renewal and Levels of Analysis. *The Journal of Legislative Studies*, 21(4), 457–475. <https://doi.org/10.1080/13572334.2015.1082311>
- Gemeente Zwolle. (2012). *Proces-verbaal P22-22 uitslag Provinciale Staten 2011*.
- Gouglas, A., Katz, G., Maddens, B., & Brans, M. (2021). Transformational party events and legislative turnover in West European democracies, 1945–2015. *Party Politics*, 27(6), 1211–1222. <https://doi.org/10.1177/1354068820944703>
- Gouglas, A., Maddens, B., & Brans, M. (2017). Determinants of legislative turnover in Western Europe, 1945-2015. *European Journal of Political Research*, 57(3), 637-661. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12246>
- Grimm, P. (2010). Social desirability bias. *Wiley international encyclopedia of marketing*.
- Harmsen, J. (2023). Opnieuw stopte groot deel van de provinciale politici nog voor de verkiezingen. *Trouw*. Geraadpleegd op 7 maart 2023, van <https://www.trouw.nl/politiek/opnieuw-stopste-groot-deel-van-de-provinciale-politici-nog-voor-de-verkiezingen~b57f4c77/>
- Heinsohn, T. (2014). Institutional Determinants of Legislative Turnover in the German State Parliaments: 1947–2012. *The Journal of Legislative Studies*, 20(4), 473–494. <https://doi.org/10.1080/13572334.2014.939433>
- Heinsohn, T., & Freitag, M. (2012). Institutional Foundations of Legislative Turnover: A Comparative Analysis of the Swiss Cantons. *Swiss Political Science Review*, 18(3), 352–370. <https://doi.org/10.1111/j.1662-6370.2012.02078.x>
- Hoogen, E. van den. (2023). Statenleden gruwen van grimmig klimaat. *Binnenlands Bestuur*. Geraadpleegd op 1 maart 2023, van <https://www.binnenlandsbestuur.nl/bestuur-en-organisatie/zestig-procent-heeft-te-maken-met-agressie-bedreiging>
- Hulst, P. van der., Janse, J., & Meer, J. van der. (2023). Minstens één op de vijf statenleden stopt, belangenverstrengeling en eigenbelang niet ver weg. AD. Geraadpleegd op 20 maart 2023, van <https://www.ad.nl/politiek/minstens-een-op-de-vijf-statenleden-stopt-belangenverstrengeling-en-eigenbelang-niet-ver-weg-br~affa98ec/>
- Kiesraad (z.d.). *Verkiezingen*. Geraadpleegd op 29 mei 2023, van <https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen?s=Provinciale+Staten&v=2011&t=2023>

- Kiesraad. (2015a). *Uitslag Provincie Gelderland Provinciale Statenverkiezingen 2015*. Geraadpleegd op 2 juni 2023, van <https://www.kiesraad.nl/adviezen-en-publicaties/proces-verbalen/2015/03/23/proces-verbaal-uitslag-provincie-gelderland>
- Kiesraad. (2015b). *Uitslag provincie Overijssel Provinciale Statenverkiezingen 2015*. Geraadpleegd op 2 juni 2023, van <https://www.kiesraad.nl/adviezen-en-publicaties/proces-verbalen/2015/03/23/proces-verbaal-uitslag-provincie-overijssel>
- Kiesraad. (2019a). *Uitslag provincie Gelderland provinciale statenverkiezing 2019*. Geraadpleegd op 4 juni 2023, van <https://kiesraad.sitearchief.nl/#archive>
- Kiesraad. (2019b). *Uitslag provincie Overijssel provinciale statenverkiezingen 2019*. Geraadpleegd op 4 juni 2023, van <https://kiesraad.sitearchief.nl/#archive>
- Kiesraad. (2023a). *Proces-verbaal uitslag verkiezing Provinciale Staten Gelderland 2023*. Geraadpleegd op 4 juni 2023, van <https://www.kiesraad.nl/adviezen-en-publicaties/proces-verbalen/2023/3/27/proces-verbaal-uitslag-verkiezing-provinciale-staten-gelderland-2023>
- Kiesraad. (2023b). *Proces-verbaal uitslag verkiezing Provinciale Staten Overijssel 2023*. Geraadpleegd op 4 juni 2023, van <https://www.kiesraad.nl/adviezen-en-publicaties/proces-verbalen/2023/3/27/proces-verbaal-uitslag-verkiezing-provinciale-staten-overijssel-2023>
- Koeman, N., Weel, B. ter., Vollaard, H., & Binnema, H. (2020). De vergoeding voor leden van de Provinciale Staten en algemeen bestuursleden van waterschappen. *SEO Economisch onderzoek*.
- Kountouri, F. (2018). Patterns of renewal and continuity in parliamentary elites. The Greek MPs from 1996 to 2015. *The Journal of Legislative Studies*, 24(4), 568–586. <https://doi.org/10.1080/13572334.2018.1547947>
- Kuklys, M. (2013). Legislative turnover in the Baltics after 1990: why is it so high and what are its implications? *Baltic Journal of Political Science*, 29-48.
- Manow, P. (2007). Electoral rules and legislative turnover: Evidence from Germany's mixed electoral system. *West European Politics*, 30(1), 195–207. <https://doi.org/10.1080/01402380601019852>
- Marijnissen, D., & Kolthoff, E. (2018). Wethouders in de frontlijn: een studie naar de perceptie van en de omgang met persoonlijke bedreigingen. *Tijdschrift Voor Veiligheid*. <https://doi.org/10.5553/tvv/187279482018017003003>
- Matland, R. E., & Studlar, D. T. (2004). Determinants of legislative turnover: a cross-national analysis. *British Journal of Political Science*, 34(1), 87-108.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2020). Statenlid: politieke ambtsdrager in de provincie. *Politieke Ambtsdragers*. Geraadpleegd op 20 mei 2023, van <https://www.politiekeambtsdragers.nl/bestuurslagen/provincie/statenlid>
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2023a). Overzicht circulaires indexering voor provinciebestuurders. *Politieke Ambtsdragers*. Geraadpleegd op 3 mei 2023, van <https://www.politiekeambtsdragers.nl/ambt-in-praktijk/rechtspositie/rechtspositie-polieke-ambtsdragers-provincies/circulaires>

- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2023b). Vergoeding Statenleden en algemeen bestuursleden van de waterschappen omhoog. Rijksoverheid.nl. Geraadpleegd op 1 juni 2023, van <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2023/01/27/vergoeding-statenleden-en-algemeen-bestuursleden-van-de-waterschappen-omhoog>
- Moncrief, G., Niemi, R. G., & Powell, L. H. (2004). Time, Term Limits, and Turnover: Trends in Membership Stability in U.S. State Legislatures. *Legislative Studies Quarterly*, 29(3), 357–381. <https://doi.org/10.3162/036298004x201212>
- Mügge, L., & Damstra, A. (2013). Gender en etniciteit in de Tweede Kamer: streefcijfers en groepsvertegenwoordiging. *Res Publica*, 55(3).
- Muyters, G., Put, G. J., & Maddens, B. (2022). Gender bias in candidate turnover: A longitudinal analysis of legislative elections in Flanders/Belgium (1987–2019). *Party Politics*, 28(6), 1058-1068.
- Niswaty, R., Tumanan, A., Arhas, S. H., Rifdan, R., & Akib, H. (2022). The Influence of Workload and Work Stress on the Performance of Legislators at the Sorong Regency Regional House of Representatives Office. *1st World Conference on Social and Humanities Research (W-SHARE 2021)* (pp. 109-114). Atlantis Press.
- Noordelijke Rekenkamer. (2022). *Kennis maakt Kracht*.
- Overheid.nl. (2003). *Wet dualisering provinciebestuur*. Geraadpleegd op 25 juni 2023, van <https://wetten.overheid.nl/BWBR0014602/2012-10-01>
- Parlement.com. (z.d.). *Parlementaire sluitings- en openingsceremonie*. Geraadpleegd op 25 april 2023, van https://www.parlement.com/id/vhxmegauthx5/parlementaire_sluitings_en
- Pedersen, M. (1979). The Dynamics of European Party Systems: Changing Patterns of Electoral Volatility. *European Journal of Political Research* 7(1): 1–26.
- Provincie Gelderland. (2011). *Overzicht deelnemende lijsten met kandidaten voor verkiezingen voor Provinciale Staten van Gelderland op woensdag 2 maart 2011*. Geraadpleegd op 15 juni 2023, van <https://www.scribd.com/document/47825862/Lijst-kandidaten-verkiezingen-2011#>
- Provincie Gelderland. (2012-2020). *Jaarverslag Griffie*. Geraadpleegd op 17 mei 2023, van <https:// gelderland.stateninformatie.nl/zoeken?keywords=jaarverslag+griffie+&search=send>
- Provincie Gelderland. (2021). *Jaarplan 2021*. Geraadpleegd op 22 juni 2023, van <https:// gelderland.stateninformatie.nl/document/9857442/1>
- Provincie Gelderland. (z.d.). *Provinciale Staten (PS)*. Geraadpleegd op 29 mei 2023, van <https://www.gelderland.nl/themas/politiek/ps>
- Provincie Overijssel. (z.d.). *Provinciale Staten*. Geraadpleegd op 29 mei 2023, van <https://www.overijssel.nl/bestuur/provinciale-staten>
- Provincie Overijssel. (z.d.). *Statengriffie*. Geraadpleegd op 3 juni 2023, van <https://www.overijssel.nl/bestuur/provinciale-staten/statengriffie>
- Rekenkamer Oost-Nederland. (2022). *Achteruit kijken om te leren voor de toekomst*.
- Rekenkamer Oost-Nederland. (2023). *DoeMee onderzoek Ondersteuning volksvertegenwoordigers*.

- Rosen, J. (2017). Gender quotas for women in national politics: A comparative analysis across development thresholds. *Social Science Research*, 66(82-101).
- RTV Oost. (2022). Geen opvolger voor Forum-afsplitser, zetel in Overijsselse Staten blijft leeg. Geraadpleegd op 5 maart 2023, van <https://www.rtvooost.nl/nieuws/2083972/geen-opvolger-voor-forum-afsplitser-zetel-in-overijsselse-staten-blijft-leeg>
- Salucci, L., & Bickers, K. N. (2011). Exit, Voice, and Electoral Turnover. *Urban Affairs Review*, 47(2), 155–182. <https://doi.org/10.1177/1078087410387497>
- Salvati, E., & Vercesi, M. (2018). Party organizations and legislative turnover: signals of an unstable parliamentary class? *Italian Political Science*, 13(1), 82-94.
- Smulders, P. G., & Houtman, I. L. (2004). Oorzaken van werkdruk: een onderbelicht thema. *Tijdschrift voor arbeidsvraagstukken*, 20(1), 90-106.
- Squire, P. (2007). Measuring state legislative professionalism: The squire index revisited. *State Politics & Policy Quarterly*, 7(2), 211-227.
- Stichting Decentraal Bestuur. (2023). Kerngegevens Provinciale Ambtsdragers 2006-2022. *Decentraalbestuur.nl*. Geraadpleegd op 1 maart 2023, van https://decentraalbestuur.nl/images/Kerngegevens_Provinciale_Ambtsdragers_2022-def.pdf
- Verzichelli L (2019) Degradable elites? Modes and factors of parliamentary turnover in Europe in the early twenty-first century. In: Vogel L, Gebauer R, Salheiser A (eds) *The Contested Status of Political Elite: At the Crossroads*. London: Routledge, pp. 87–107.
- Vincke, J. (2007). *Sociologie: een klassieke en hedendaagse benadering*. Academia Press.

Bijlagen

Bijlage A: Interviewguide

1. Heeft u als griffier zijnde het idee dat de grootte van de Provinciale Staten bijdraagt aan een relatief groot of klein verloop van Statenleden?
2. De Provinciale Staten zijn in 2003 verminderd als het aankomt op het aantal zetels. Bent u van mening dat een zetelvermindering voor een hoger of lager verloop van Statenleden heeft gezorgd, en zo ja, waarom?
3. Heeft u het idee dat de ondersteuning vanuit de griffie belangrijk is voor de uitvoering van het werk van Statenleden en dat dit bij kan dragen aan het verloop binnen de Provinciale Staten?
4. Bent u van mening dat de ambtelijke ondersteuning van Statenleden volgens u door de jaren heen is veranderd? Bijvoorbeeld qua omvang of het type ondersteuning dat Statenleden krijgen?
5. Is er volgens u vaak sprake van wisselingen in het fractievoorzitterschap binnen provinciale politieke partijen en heeft u het idee dat zoiets als dit kan leiden tot extra of juist minder wisselingen van Statenleden?
6. Zijn er volgens u partijen binnen de Provinciale Staten die een vrijwillig genderquotum hanteren en dus bewust vrouwen (hoog) op de kandidatenlijst plaatsen? Zo ja, merkt u dat dit ervoor zorgt dat er ook daadwerkelijk meer vrouwen in de Provinciale Staten plaatsnemen en dat dit leidt tot een hoger verloop van Statenleden?
7. In de enquêtes die binnenkort rondgestuurd zullen worden, ga ik verder kijken naar individuele factoren. Deze betreffen de ervaren werkdruk van Statenleden, eventuele ervaringen met ongewenste incidenten (bedreigingen/agressie) vanuit burgers en verwachtingen vooraf die mogelijk niet worden waargemaakt. Heeft u het idee dat dit factoren zijn die bijdragen aan een verandering in het verloop van Statenleden?
8. In dit interview zijn er een aantal factoren aan bod gekomen. Heeft u het idee dat er nog andere aspecten zijn die bijdragen aan een verandering in de gemiddelde duur dat Statenleden lid zijn van de Provinciale Staten?

Bijlage B: Enquête

Beste oud-Statelid. U staat op het punt om een enquête in te vullen over uw ervaringen als Statelid en de reden(en) voor uw vertrek bij de Provinciale Staten. De resultaten die uit de enquête naar voren komen zullen worden gebruikt voor een afstudeeronderzoek bij de Rekenkamer Oost-Nederland. In dit onderzoek wordt gekeken naar de ontwikkeling van de duur van het lidmaatschap van Statenleden in Gelderland en Overijssel en de factoren die hier van invloed op zijn. De antwoorden zijn volledig anoniem en het duurt ongeveer vijf minuten om de enquête in te vullen. Heel erg bedankt voor uw medewerking!

1. Wat is uw geslacht?

- a. Man
- b. Vrouw
- c. Non-binair
- d. Wil ik niet zeggen

2. Wat is uw leeftijd?

- a. Jonger dan 25 jaar
- b. 25 – 35 jaar
- c. 36 – 45 jaar
- d. 45 – 55 jaar
- e. 56 – 65 jaar
- f. Ouder dan 65 jaar
- g. Wil ik niet zeggen

3. Van welke fractie(s) was u onderdeel in de Provinciale Staten? Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

- a. CDA
- b. VVD
- c. GroenLinks
- d. PvdA
- e. ChristenUnie
- f. PVV
- g. D66
- h. SGP
- i. Forum voor Democratie
- j. JA21
- k. Partij voor de Dieren
- l. SP
- m. 50Plus

- n. Anders, namelijk ...
- o. Wil ik niet zeggen

4. *In welke periode(s) nam u deel aan de Provinciale Staten als Statenlid? Meerdere antwoorden zijn mogelijk.*
- a. Voor 2015
 - b. 2015-2019
 - c. 2019-2023
5. *Hoelang heeft u als Statenlid bij de Provinciale Staten gezeten?*
- a. Minder dan 1 jaar
 - b. 1 – 2 jaar
 - c. 3 – 4 jaar
 - d. 4 – 6 jaar
 - e. 6 – 8 jaar
 - f. Meer dan 8 jaar
6. *Bent u vertrokken bij de Provinciale Staten na de verkiezingen of tijdens de zittingsperiode?*
- a. Na de verkiezingen
 - b. Tussentijds in de zittingsperiode

De volgende vragen gaan over uw ervaring met werkdruk, eventuele incidenten met burgers en de verwachtingen voorafgaand aan het lidmaatschap van de Provinciale Staten.

7. *Had u het idee dat u uw rol als Provinciale Statenlid goed kon vervullen in de tijd die hiervoor gepland stond?*
- a. Nooit
 - b. Bijna nooit
 - c. Soms
 - d. Vaak
 - e. Altijd
8. *Ervoer u een mate van werkdruk tijdens de uitvoering van de taken?*
- a. Nee, nooit
 - b. Bijna nooit
 - c. Soms
 - d. Vaak
 - e. Ja, altijd
9. *Heeft u als Statenlid ervaring gehad met verbale agressie (scheldpartijen/discriminatie/geschreeuw) vanuit burgers?*
- a. Nee, nooit
 - b. Ja, 1 keer

- c. Ja, 2 – 3 keer
- d. Ja, 4 – 5 keer
- e. Ja, vaker dan 5 keer

10. *Heeft u als Statenlid ervaring gehad met serieuze bedreigingen vanuit burgers?*

- a. Nee, nooit
- b. Ja, 1 keer
- c. Ja, 2 – 3 keer
- d. Ja, 4 – 5 keer
- e. Ja, vaker dan 5 keer

11. *Heeft u als Statenlid ervaring gehad met fysieke agressie (schoppen/slaan/duwen/vernieling van spullen) vanuit burgers?*

- a. Nee, nooit
- b. Ja, 1 keer
- c. Ja, 2 – 3 keer
- d. Ja, 4 – 5 keer
- e. Ja, vaker dan 5 keer

12. *Had u voorafgaand aan uw lidmaatschap de hoop dat u als Statenlid een individuele impact zou gaan maken op het provinciale beleid?*

- a. Nee
- b. Een beetje
- c. Ja
- d. Weet ik niet

13. *Heeft u tijdens uw lidmaatschap ervaren dat u als Statenlid individuele impact had op het provinciale beleid?*

- a. Nee
- b. Een beetje
- c. Ja
- d. Weet ik niet

Het beëindigen van het lidmaatschap bij een parlement kan vrijwillig of onvrijwillig zijn. Bij een vrijwillige keuze weeg je zelf de voordelen tegen de nadelen af en kan het uiteindelijke vertrek komen door bijvoorbeeld andere carrièreambities, een verhuizing buiten de provincie, een negatieve werksfeer of verwachtingen die niet zijn uitgekomen. Een onvrijwillig vertrek duidt echter op het stoppen als parlementariër als gevolg van de verkiezingsuitslag en/of de keuze van de partij/het partijbestuur waar het gaat om een plek op de lijst.

14. *Was het stoppen als Statenlid vrijwillig of onvrijwillig?*

- a. Vrijwillig

b. Onvrijwillig

15. *(Antwoord b. op vraag 14): Waardoor heeft u uw plek binnen de Provinciale Staten moeten verlaten?*

- a. Het was de keuze van de kiezer
- b. Het was de keuze vanuit het partijbestuur om mij niet (of op een niet-verkiesbare plek) op de kieslijst te zetten
- c. Anders, namelijk
- d. Wil ik niet zeggen

→ naar vraag 20

16. *[alleen als vraag 8 geen a] In hoeverre heeft werkdruk tijdens uw zittingsperiode -op een schaal van 1 tot 5 - bijgedragen aan uw uiteindelijke vertrek uit de Provinciale Staten? (1 = het heeft in geen enkele mate bijgedragen, 5 = het was de belangrijkste reden voor mijn vertrek). U heeft de mogelijkheid een toelichting te geven.*

1 2 3 4 5 Niet van toepassing

Toelichting:

17. *[alleen als vraag 9, 10 en 11 geen a] In hoeverre hebben ongewenste incidenten zoals verbale en/of fysieke agressie -op een schaal van 1 tot 5- bijgedragen aan uw vertrek bij de Provinciale Staten? (1 = het heeft in geen enkele mate bijgedragen, 5 = het was de belangrijkste reden voor mijn vertrek). U heeft de mogelijkheid om een toelichting te geven.*

1 2 3 4 5 Niet van toepassing

Toelichting:

18. *[alleen als vraag 12 geen a en 13 geen c] In hoeverre heeft -op een schaal van 1 tot 5- de door u ervaren beperkte impact van uw rol als lid van Provinciale Staten bijgedragen aan uw vertrek bij de Provinciale Staten? (1 = het heeft in geen enkele mate bijgedragen, 5 = het was de belangrijkste reden voor mijn vertrek). U heeft de mogelijkheid een toelichting te geven.*

1 2 3 4 5 Niet van toepassing

Toelichting:

19. *Werkdruk, verbale en/of fysieke agressie en teleurstelling over de impact als Statenlid zijn factoren die uit onderzoek naar voren komen als redenen om te stoppen als Statenlid. In deze vragenlijst is daar dan ook naar gevraagd. Is er een andere reden dan de eerder benoemde factoren waardoor u heeft gekozen te stoppen als Statenlid?*

- a. Ja, namelijk
- b. Nee, de reden voor vertrek is al benoemd
- c. Wil ik niet zeggen

20. *Heeft u nog opmerkingen afsluitend bij deze enquête?*

.....

Dit is het einde van de enquête. De resultaten die uit dit onderzoek naar voren zullen komen kunt u naderhand bekijken. Bedankt voor uw tijd!

Bijlage C: Electorale volatiliteit

Tabel C1 Electorale volatiliteit Gelderland

	2007	2011	<i>Vershil 2007-2011</i>	2015	<i>Vershil 2011-2015</i>	2019	<i>Vershil 2015-2019</i>
VVD	9	11	+2	9	-2	8	-1
PvdA	10	9	-1	6	-3	5	-1
CDA	15	9	-6	9	0	7	-2
PVV		6	+6	5	-1	3	-2
GL	3	4	+1	3	-1	6	+3
SP	7	5	-2	6	+1	3	-3
D66	1	4	+3	7	+3	4	-3
CU	4	3	-1	4	+1	4	0
SGP	3	2	-1	3	+1	3	0
50Plus		1	+1	1	0	2	+1
PvdD	1	1	0	2	+1	2	0
FvD						8	+8
Absoluut totaal			24		14		24

Tabel C2 Electorale volatiliteit Overijssel

	2007	2011	<i>Vershil 2007-2011</i>	2015	<i>Vershil 2011-2015</i>	2019	<i>Vershil 2015-2019</i>
VVD	6	8	+2	6	-2	6	0
PvdA	9	9	0	5	-4	4	-1
CDA	17	11	-6	11	0	9	-2
PVV		4	+4	5	+1	3	-2
GL	2	2	0	2	0	5	+3
SP	6	4	-2	5	+1	3	-2
D66	0	3	+3	5	+2	3	-2
CU	5	3	-2	4	+1	4	0
SGP	2	2	0	2	0	2	0
50Plus		1	+1	1	0	1	0
PvdD	0	0	0	1	+1	1	0
FvD						6	+6
Absoluut totaal			20		12		18

Bijlage D: Aanwezigheid vrijwillig genderquotum

Tabel D1 De aanwezigheid van een vrijwillig genderquotum op de kieslijst

	Gelderland				Overijssel		
	2011	2015	2019		2011	2015	2019
CDA	Niet	Niet	Wel		Niet	Niet	Niet
VVD	Wel	Niet	Niet		Niet	Wel	Wel
FvD	-	-	Niet		-	-	Niet
GL	Wel	Niet	Wel		Niet	Niet	Niet
PvdA	Wel	Niet	Niet		Niet	Niet	Niet
CU	Niet	Niet	Niet		Niet	Niet	Niet
D66	Niet	Wel	Wel		Niet	Wel	Wel
PVV	Niet	Niet	Niet		Niet	Niet	Niet
SP	Niet	Niet	Wel		Niet	Wel	Wel
SGP	Niet	Niet	Niet		Niet	Niet	Niet
PvdD	Niet	Niet	Niet		-	Niet	Wel
50PLUS	Niet	Niet	Niet		Niet	Niet	Wel

Bijlage E: Enquêteresultaten

Tabel E1 Ervaren werkdruk onder oud-Statensleden

		Nooit	Bijna nooit	Soms	Vaak	Altijd
Gelderland	<i>Vrijwillig vertrek</i>	1	0	12	6	3
	<i>Onvrijwillig vertrek</i>	2	2	4	4	0
Overijssel	<i>Vrijwillig vertrek</i>	0	3	6	9	1
	<i>Onvrijwillig vertrek</i>	1	2	0	0	0
Totaal		4	7	22	19	4

Tabel E2 Ervaringen van oud-Statensleden met ongewenste incidenten

			Nooit	1 keer	2-3 keer	4-5 keer	Vaker dan 5 keer
Verbale agressie	Gelderland	Vrijwillig	9	3	5	2	3
		Onvrijwillig	8	2	1	0	1
	Overijssel	Vrijwillig	8	4	5	0	2
		Onvrijwillig	3	0	0	0	0
Serieuze bedreigingen	Gelderland	Vrijwillig	19	2	1	0	0
		Onvrijwillig	10	2	0	0	0
	Overijssel	Vrijwillig	16	3	0	0	0
		Onvrijwillig	3	0	0	0	0
Fysieke Agressie	Gelderland	Vrijwillig	22	0	0	0	0
		Onvrijwillig	11	1	0	0	0
	Overijssel	Vrijwillig	18	1	0	0	0
		Onvrijwillig	3	0	0	0	0

Tabel E3 Verwachte en uiteindelijke individuele impact volgens oud-Statenleden

			Wel	Een beetje	Niet
Verwachte individuele impact	Gelderland	Vrijwillig	6	13	3
		Onvrijwillig	5	7	0
	Overijssel	Vrijwillig	10	7	2
		Onvrijwillig	0	2	1
Uiteindelijke individuele impact	Gelderland	Vrijwillig	7	12	3
		Onvrijwillig	4	8	0
	Overijssel	Vrijwillig	9	9	1
		Onvrijwillig	0	2	1